

ILANDSBY LIV

TIDSSKRIFT FOR
CAMPHILL-LANDSBYENE
I NORGE

NR. 6 · HØSTEN 2005

Landsbyliv

Er et forum for mennesker som lever, arbeider og er engasjert i Camphill – landsbylivet i Norge. Tidsskriftet vil være "et vindu i verden" for interne og eksterne aktører. Det skal berike miljø, kommunikasjon og livskvalitet. Landsbyliv kommer ut fire ganger i året.

Redaksjonsgruppen består av:

Jan Bang (ansv. for denne utg.)
Dag Balavoine
Nils Langeland
Richard Monsen

Landsbystiftelsen består av:

- Vidaråsen, 3158 Andebu
Tel: 33 44 41 00
- Jøssåsen, 7550 Hommelvik
Tel: 73 97 12 22
- Vallersund, 7167 Vallersund
Tel: 72 52 77 40
- Hogganvik, 5583 Vikedal
Tel: 52 76 01 11
- Kristoffertunet, Hans Collins vei 5
7053 Ranheim. Tel: 73 82 68 50
- Corona, Rotvoll Alle 1, 7053 Ranheim
Tel: 73 84 76 00
- Solborg, 3520 Jevnaker
Tel: 32 13 24 80

Landsbystiftelsens formål er å understøtte sosiale samarbeids- og livsformer utgått fra Rudolf Steiners tredelte samfunnsbilde, slik disse er forsøkt virkeliggjort i andre Camphillsteder grunnlagt av legen Karl König, og hvor den sosiale grunnlov forsøkes gjennomført.

De holdninger og synspunkter som er trykket i artikler i Landsbyliv, er uttrykk for forfatterens egne tanker og holdninger og ikke nødvendigvis redaksjonens synspunkter.

Org. Nr. 954 475 492
Bank konto nr. 1254 05 18562
ISSN 1504-0720

Epost: jmbang@start.no
Webseite: www.camphill.no

Abonnement kr. 250,-

Distribusjonsadresse:

Solborg Landsby, 3520 Jevnaker
Tel: 32 13 34 56

FORSIDEN: Ragnar Hansen og Jonas på Vallersund. Foto: Dag Balavoine.

Leder

I kjølevannet av tragedien i New Orleans, da orkanen "Katharina" herjet store deler av Louisiana, har de store miljøspørsmål igjen dukket opp i media. Vi sender våre bønner og våre tanker både til de som døde under floden, til de overlevende og til de som har mistet sine kjære. Vi undrer oss også over om ikke disse voldsomme naturkatastrofene har med vår egoistiske, velstandsorienterte livsstil å gjøre.

Vi fikk Camphill Northern Ireland News for noen uker siden og fant at halvparten av de 16 sidene i dette korte tidsskriftet dreiet seg om miljøtiltak: prosjekter, konferanser, samarbeid med bevegelser utenfor Camphill, tanker og innlegg om hvordan medarbeidere og landsbyboere i Camphill-landsbyer i Irland bestreber seg på å helbrede jorden vår. Vi var imponert og håper at vi i fremtiden kan vise til like mange initiativer her i Norge.

Derfor lanserer vi "FOKUS" i denne utgaven med tema miljøtiltak og vil prøve å vise hen til forskjellige ideer og aktiviteter som har utviklet seg i forskjellige Camphill- steder i det siste for å inspirere til stadig videreutvikling av miljøengasjementet vårt.

"FOKUS" er et nytt grep for å fokusere på et bestemt tema i hver utgave. Vi tar sikte på å belyse temaer som vi mener det er viktig å fokusere på redaksjonen tar gjerne imot innspill. Vårens utgave vil være et større volum tilknyttet 40års-feiringen for etablering av Camphill-landsbyene med oppstart av Vidaråsen i 1966. Vi oppfordrer allerede våre lesere til å komme med ideer og bidrag til dette.

I denne utgaven har vi innført enda en ny spalte. I de siste årene har det utviklet seg et fruktbart samarbeid mellom Camphill-landsbyene og andre helsepedagogiske virksomheter. Dette har stort sett samlet seg omkring utdannelsen og Norsk Forbund for Helsepedagogikk og Sosialterapi. I dagens Norge kommer det mot oss store utfordringer i forhold til offentlige myndigheter, og det er klart at det ville være en stor fordel for oss som driver omsorgsarbeid på et antroposofisk idégrunnlag at vi står samlet overfor vanskeligheter som evt. vil komme. Vi håper at Landsbylivs beslutning om å inkludere mer stoff fra de andre helsepedagogiske virksomhetene vil bidra til et enda sterkere samarbeid framover. Vi oppfordrer våre lesere til å skrive inn til oss om dette.

Noen av våre abonnenter har betalt to ganger for 2005. De som har gjort det, får automatisk et abonnement for neste år. Det har vært en utfordring å selge Landsbyliv. Vi har ikke tatt i bruk et organisert markedsføringsprogram, men vi håper at medarbeidere og venner sprer bladet utover, og at tidsskriftet er bra nok til å friste folk til å tegne abonnement. Vi ser at antallet abonnenter stadig stiger og er takknemlig for alle som roser bladet og verver nye abonnenter. ■ ■ ■

Redaksjonen

Innhold

NYHETER

NYTT FRA LANDSBYENE	§ 4
NYTT FRA LANDSBYSKOLEN	§ 6
NYTT FRA HELSEPEDAGOGIKKEN	§ 8
GLIMT FRA VERDEN	§ 10

KRONIKKER

TEATER OG FELLESSKAP	§ 15
NØDVENDIGHETEN AV Å SPØRRE	§ 17

FOKUS PÅ MILJØ

OM KLIMAENDRINGENE	§ 19
FORNYBAR ENERGI, CAMPHILL OG KRISTUS-ÅNDEN	§ 20
VINDMØLLE OG VARMEPUMPE	§ 21
BIOMASSE OG BIOGASS – FORNYBARE ENERGITILTAK I IRLAND	§ 22

FASTE SPALTER

HVOR ER DE NÅ?	§ 24
BEGIVENHETER	§ 25
DEBATT	§ 26
SKOLERINGSVEIEN	§ 28
BRODER DYR	§ 29
LANDBRUKSLIV	§ 31
BOKANMELDELSER	§ 33
AKTIVITETSKALENDER	§ 36

Pleie av jorden

Foto DAG BALAVOINE

Mikkelsmess 1945, fem år etter at Camphillbevegelsen ble grunnlagt, formulerte Dr. König Camphill-fellesskaps ledebilde som er kalt "Det første memorandum". Der står det innledningsvis:

"Alle som arbeider på et av Camphillstedene og ikke krever betaling i vanlig forstand, men gjør sitt arbeid ut av kjærlighet til barn, syke, lidende, ut av kjærlighet for jorden, hagen, skog og mark og alt som er i fellesskapets varetekt, kan bli innlemmet i Camphill-fellesskapet."

Allerede fra begynnelsen av var arbeidet med jorden forstått som en sentral oppgave for Camphill-fellesskapet. Det kan synes som om arbeid med barn syke, lidende, - og jorden, hagen, skogen og marken er ganske forskjellige. Men det gir uttrykk for den terapeutiske holdning til arbeidet som det her etterstrebtes: Å helbrede mennesket og å helbrede selve jorden.

Da den oppstandne Kristus viser seg for Maria Magdalena, kjenner hun ham ikke igjen. (Joh. 20, 15.) "Og Jesus sa til henne: 'Kvinne, hvorfor gråter du? Hvem er det du søker?' Hun tror at han er gartneren..."

Det er forståelig for Maria i en slik opprivende situasjon, men det ligger mer bak dette. Åndsvitenskapen viser hen til at Kristusvesenet forbandt seg, ikke bare med menneskehetens skjebne, han forbandt seg også med jordlegemet selv.

Derfor kan vår pleie av jorden også forstås som en "Kristustjeneste". På Russisk er f. eks begrepet bonde og kristen det samme. Kristus forbandt seg med våre bestrebelser og med vår jord. Vi tjener hans vesen også når vi arbeider med jordbruk, om det er i grønnsakshavene våre, i landskapspleien, i skogen eller med vanddammene. Det samme gjelder når vi tar vare på vårt miljø i våre daglige gjøremål. ■ ■ ■

Bygget på en artikkel av Oliver Gordon i Camphill Northern Ireland News sommer 2005.
Oversatt av Jan Bang.

Foto JAN BANG

Engelsk gruppe på Solborg

I tre uker hadde en gruppe engelske ungdommer sommerleir på Solborg. Under oppholdet deltok de i alle slags daglige gjøremål. Dette synes 20-årige Chris fra London var kjempefint.

Tekst og foto JAN BANG

”Dette er den beste opplevelsen jeg noensinne har hatt i mitt liv. Jeg har hatt det veldig fint, fått nye venner nesten hver dag og jeg liker de utfordringene jeg har fått her. Livet på gården her er så annerledes enn i Londons gater, her er det masse frisk luft og hjertevarme. Jeg skulle ønske jeg kunne være her for bestandig, og jeg håper jeg får komme tilbake hit en dag”, sier Chris og retter stor takk til Adnan Esin som har ledet gruppen.

Tyskfødte Adnan har vært tilknyttet Solborg i fire år, og han har hatt ansvaret for å tilrettelegge oppholdet for de unge.

”Dette er ungdom som i hverdagen opplever mange sosiale vanskeligheter. Her har de fått oppleve en strukturert hverdag med mange positive opplevelser og en annen rytme og innhold enn den de er vant til”, sier Adnan.

De engelske ungdommene var her i regi av European Voluntary Service (EVS). ■ ■ ■

Basert på innlegg i Ringerikes Blad av Geir Aspheim i juli.

Siste nytt fra Hogganvik

Like sikkert som Hjortejakta, så nærmer også Hogganvikstevnet seg. Har folket meldt seg på?

Tekst INGELISE NICOLAYSEN
Foto JAN BANG

Vi er i ferd med å bli ferdig med reparasjonene etter stormen Inga, som bl.a. stakk av med det meste av den flotte broen som dere ofte bruker bilde av i Landsbyliv. Gisle har stått på i den jobben.

Sommeren er over på Vestlandet, og vi har hatt mye besøk av mange kjekke folk gjennom sommeren.

Det ser ut som om vi endelig skal få en medarbeider (Søren) med hund her på stedet. Det blir en spennende erfaring for kattene til Karin.

Airild og Annarøs har flyttet til Solborg, og vi ønsker dem lykke til! Når kan vi komme på besøk? Vahan

og Mari har kjøpt seg hus i Hauge-sund, men de bor i Osmundstua inntil huset deres er ferdig restaurert. De venter også barn i november.

Lykke til – til årets unge medarbeidere: Natascha og Maria fra Tyskland, Samuel fra Sveits, Mounir fra

Norge og Jordy fra England. Håper dere får en god tid på Hogganvik. Velkommen også til Matthew og Beate med barna Samuel og Johanna, som kom til Hogganvik på vårparten. ■ ■ ■

Sommerferie på Vallersund Gård

Fredag, 22. juli dro Verena og jeg på en ukens sommerferie til Vallersund Gård i Bjugn i Sør-Trøndelag.

Tekst ARNKJELL RUUD

Maria kjørte oss med den blå el-bilen til Torp Flyplass hvor vi tok fly til Værnes. For å komme til Vallersund Gård måtte vi ta fly-bussen til Pirterminalen i Trondheim og derfra hurtigbåt til Brekstad, og fra Brekstad tok vi bussen til Vallersund Gård. Der kom det noen og møtte oss, og så gikk vi dit vi skulle bo og her traff jeg en del kjente som Anne Knudsen og andre.

Lørdag, 23. kunne jeg gå en tur rundt i området for å se meg om. På Vallersund har de fått en gammel brannbil. På turen rundt omkring traff jeg Dag Balavoine, og jeg var en liten tur på biblioteket for å se om de hadde noe interessant der.

Søndag, 24. fikk jeg være med på samling i kapellet. Det regnet litt. Om ettermiddagen fikk jeg være med Falco og Anne Knudsen for å se på en kunstutstilling, og etterpå dro vi til Brekstad for å drikke kaffe på Kyst-hotellet.

Mandag, 25. fikk jeg være med på arbeidsmøte på Vallersund Gård. Det ble holdt på Iona og åpnet med en sommersang og vi så på ukens program. Etterpå dro Falco og jeg til Brekstad, for Falco skulle ordne med litt av hvert. Da vi kom tilbake til Vallersund, tok jeg meg en dusj og gikk en tur, men først så skulle vi spise middag.

Tirsdag, 26. var jeg ute og gikk en tur, og jeg var innom kontoret på Vallersund og gikk til butikken og drakk kaffe. Gerrit skulle komme på dagsbesøk, og om kvelden tok vi en liten tur rundt øya med båten. Vi skulle prøve å fiske, men vi fikk ikke noe fisk. En som heter Viktor skulle komme som ny medarbeider, og han

kom fra Tyskland. Internasjonal Dugnad malte St.Brendan hus.

Onsdag, 27. dro vi i tre biler til Stiklestad der vi skulle se spillet om Hellige Olav. Vi dro i tre biler fra Ilja, og Verena skulle kjøre med Anita da det ikke var plass til flere i bilen som Falco kjørte. Første stopp hadde vi ved en bensinstasjon, og der skulle vi på toalettet eller "Det Glade Hjørnet" som det egentlig heter, det er viktig når vi drar på en lang tur. Vi tok også pause ved Henning kirke før vi kunne reise videre, og vi tok oss en kopp kaffe ved en kafeteria ved Malm. Da vi skulle videre, kom Anita til å kjøre bort i en bil. Deretter dro vi videre til Stiklestad. Etter at vi hadde kjøpt billetter, dro vi på marked, og etter en stund begynte Stiklestadspillet om Hellige Olav. Da spillet var ferdig, skulle vi tilbake. Anne Kristin Muller skulle bli med oss tilbake, og vi kom sent tilbake til Vallersund.

Torsdag, 28. kunne vi endelig hvile ut etter en sen kveld, og vi spiste frokost kl. 9.00. Så tok jeg det med ro på rommet. Det var kaffepause i butikken ved Brendan hus der vi kunne snakke sammen. Jeg fikk en bok av Dag Balavoine der det sto at Vallersund gård er et fellesskap av mennesker som gjerne tar i mot besøk. Så var jeg med på minnestund i kapellet. Der har de minnestund om torsdagene slik vi har det på Vidaråsen. Det var også menneskevielsens handling på tysk. Jeg gikk meg en tur til øya. Middag spiste jeg på St. Brendan hus etter at Astrid Margrethe Åkerholm hadde invitert

meg. Om kvelden var det konsert på Iona, og det var også forfriskninger i butikken etterpå. Så gikk jeg og la meg den siste natten på Vallersund Gård. Markus Schultze Florey var på besøk for å ha menneskevielsens handling på Vallersund. Egentlig skulle jeg ha ferie i Oslo, men da det ikke passet for min bror, skulle jeg få denne turen til Vallersund, så jeg fikk endelig sommerferie der.

Fredag, 29. spiste jeg min siste frokost på Ilja, og internasjonal dugnad malte St. Brendan hus. Etter frokost var jeg på menneskevielsens handling ved presten i Kristensamfunnet Markus Schultze Florey, og så var det kirkekaffe i butikken. Etter kirkekaffen skulle Verena og jeg tilbake, og vi kjørte til Rørvik for å ta ferge til Flakk og videre til Trondheim for da skulle Anita kjøpe togbillett. Falco skulle ordne noe i tollen, og Anita og jeg gikk først til stasjonen der vi fikk gratis is. Så gikk vi en tur i byen, for der skulle vi møte Falco et sted, og vi fikk en gratis cola. Anita skulle kjøpe rødvin til sin onkel, og de skulle på helg til Tynset. Så kjørte vi til Værnes Flyplass. Der møtte jeg Nils og Anne Langeland som skulle hente Johannes, og jeg fikk beskjed om å gå opp. Da jeg møtte Verena, skulle vi sjekke bagasjen og vente litt før vi tok flyet til Torp Flyplass. Da vi endelig kunne gå om bord, satte vi kursen til Torp. Da vi ankom Torp, skulle vi hente bagasjen. Markus Klotz kom og hentet oss i Ullsteingolfen, og så kjørte vi tilbake til Vidaråsen. ■ ■ ■

Fra Spelet på Stiklestad. Foto DAG BALAVOINE.

Videregående skoletilbud for landsbyboere

Landsbyskolen har hatt tre landsbyboere på et videregående program i Helsepedagogisk Rudolf Steiner Skole i Oslo (HRSO) over det siste skoleåret. De går nå inn i det andre året, som også blir det avsluttende året for dem.

Tekst JAN BANG og MARIANNE MAUER for Landsbyskolen

Vi opplever sammen med HRSO at to år er et langt nok program for de tre som tar det nå. Vi er fornøyd med samarbeidet, og de tre deltagerne har både glede og nytte av det de gjør og har gjort. Programmet er nokså yrkesrettet, men det har også en god del allmennkunnskap.

Vi må nå vurdere om vi kan fortsette med et nytt "to års program" med andre landsbyboere til neste skoleår, fra august 2006. Det er mulig vi har en eller to til her på Solborg som ville ha utbytte av det, og som enda ikke har fått et slikt tilbud. Vi vet derimot at det er omkring 60 landsbyboere i hele stiftelsen som ikke har

Foto JAN BANG

fått et slikt tilbud, og som har rett til det, og vi regner med at noen av dem kunne delta og få noe ut av dette. Vi kunne gjerne tenke oss en

gruppe på fire eller fem til sammen.

Landsbyboerne har, som alle andre i Norge, rett til en fullstendig utdanning, og det er vårt ansvar i Landsbystiftelsen å sørge for at de får benytte seg av dette hvis vi tror det er relevant. Det vil ofte være en fordel for noen å gå tilbake til "skolebenken" etter flere år ute i arbeidslivet, særlig etter at de har fått veiledning om yrkesretning. Landsbyboerne har ofte vanskeligheter med å ta opp et slikt tilbud på eget initiativ. Dette er det eneste videregående tilbud som eksisterer i Norge i dag, som er skreddersydd for beboere i Camphill-landsbyene som har forsømt å ta opp en utdanning.

Landsbyskolen har arbeidet over lengre tid sammen med Maria Bjune og HRSO for å utarbeide dette, og vi har nå et program som er økonomisk dekket, pedagogisk rikt og organisatorisk gjennomførbart. Både Solborg, HRSO, landsbyboerne, deres familier og pårørende og de medarbeiderne som er tilknyttet undervisningen er alle fornøyd med prosjektet. ■ ■ ■

Foto JAN BANG

Hva skal jeg gjøre etter skolen...?

Et folkehøyskoletilbud for unge voksne på Vallersund Gård.

Tekst og foto DAG BALAVOINE

Hva skal jeg gjøre etter at jeg er ferdig med videregående skole? Slik tenker mange unge voksne mennesker når videregående skole nærmer seg slutten. Voksenverdenens krav til å ta fatt i livets alvor og store utfordringer kan tårne seg opp som en uoverskuelig hindring for mange. Og dette gjelder kanskje spesielt for unge som har særlige behov, og som ikke føler seg klare til å flytte ut i egen hybel for å begynne sin yrkeskarriere.

For mange unge i denne alderen er det da en fabelaktig mulighet å kunne ta et folkehøyskoleår. Her kan man komme litt til seg selv og få en ny orientering om hva livet dreier seg om som voksen. I den alderen begynner vi for alvor å bryne oss på spørsmål som hvem vi selv er, hva vi kan og hva vi ikke kan, hva vil vi gjøre i livet vårt, hvem våre venner er, hvordan vi vil bo og leve og hvor-

dan det samfunnet som vi bor i fungerer? Og mange, mange lignende spørsmål.

På Vallersund Gård har vi nå begynt å forberede et folkehøyskole-

lignende tilbud for unge voksne (mellom 19 og 25 år) med spesielle behov og håper å kunne starte allerede august 2006 med en liten gruppe. Det vil bli mange forskjellige aktiviteter som teater, sang og musikk, reiser og turer, kunstneriske og håndverksmessige kurser og mye mer. Selvfølgelig vil det også bli arbeid i verkstedene og på gården. Selvfølgelig blir det øvelse i husstell og matlaging, og selvfølgelig blir det turer med båt og fiske i havet.

Tilbudet vil kun vare i et eller to år. Etter det håper vi å kunne gi hver elev og foresatte en anbefaling om hvor veien videre kan gå, det være seg i en videreutdanning, i en kommunal bo- og arbeidssituasjon eller i en landsby. Men da håper vi å ha kommet så langt at det finnes verksteder som kan ta imot lærlinger til en riktig tilrettelagt fagbrevutdanning i baking, veving, gårdsarbeid, gartneri, husholdning, snekring o.a., med godt utdannede mestere som kan følge opp utdannelsen. Dette er enda framtidsmusikk og noen av de store utfordringene bl.a. landsbyverkstedene står ovenfor! ■ ■ ■

Med utsikt over Mjøsa, Granly på Kapp

Jeg kjører forbi velstelte gårder og små skogholt på Østre Toten og kommer rundt svingen ved Kapp. Der ligger Mjøsa under meg og blinker med Hedemarken i det fjerne. Skyene truer med regn, men det skal mye til for å dempe denne storslåtte utsikten.

Tekst og foto JAN BANG

Granly-skiltet svinger i vinden og inviterer meg opp den fine alleen og inn på tunet.

I 1952 ble stedet kjøpt av Solveig Nagell for å fortsette et arbeid hun begynte i 1938 i Norge. I dag er jeg på vei for å se på det nye bygget, Solveigs Hus, som ble tatt i bruk for to år siden etter et samarbeid mellom byggegruppen på Granly og arkitekten Jan Arve Andersen. Huset står til alle forventninger. De begynte med 3 beboere og nå har huset funnet sin egen rytme. Her utarbeides en ny slags omsorg.

Eldre psykiske utviklingshemmede utfordrer omsorgstjenesten på en helt annen måte enn andre eldre. I Solveigs Hus utvikles det en spisskompetanse på et område som de offentlige tjenestene har lite erfaring med. Ikke bare arbeider de her med en medisinsk behandling av psykiske utviklingshemmede, men de må også ta hensyn til medarbeidernes egen

sorg over å se beboere som de har arbeidet sammen med i mange år, forandre seg fra å kunne løpe rundt til å sitte nesten bevisstløse i en rullestol. Medarbeidergruppen på Granly er usedvanlig stabil, og opplevelsen av en svekkende aldringsprosess blant beboere som de har kjent i mange år, er en stor påkjenning.

Men disse dystre tanker merkes ikke når man går rundt på Granly. Her er medarbeiderne muntre og beboerne glade for å treffe nye folk,

de hilser vennlig og prater om løst og fast.

Solveig Nagel begynte det første helsepedagogiske hjemmet for psykiske utviklingshemmede barn i 1938 i en villa på Kapp. Ettersom flere barn strømmet til, måtte en større eiendom kjøpes på Sletta, som ligger 7 kilometer vekk. I 1952 ble Granly kjøpt, og for en stund drev hun begge steder med opp til 40 barn fra hele landet. Midler kom fra familier og pårørende. I 1951 fikk arbeidet statlig godkjenning og en døgnstans på NKR 10,- per dag, og fem år senere ble Granly en stiftelse. Disse tilskuddene var ikke tilstrekkelige til å drive arbeidet slik Solveig Nagel ville, og i 1958 viste regnskapet store underskudd. Solveig forlot stedet på dagen og kom aldri tilbake. Hun fortsatte sitt arbeid i mindre målestokk på Sletta i flere år.

I 1980-årene var Granly truet med nedleggelse i forbindelse med HVPU-reformen, men etter lange forhandlinger fikk stedet fortsette i regi av Østre Toten kommune. Av de 35 beboerne som bodde på stedet, flyttet 15 tilbake til sine hjemkommuner. Alle de som ble igjen, hadde vært på Granly siden de var barn. Det er stort sett disse som utgjør "eldrebølgen", som nå bor på stedet.

Nytt fra helsepedagogikken

Landsbystiftelsen med de seks landsbyene og Det Økologiske Hus er medlem av Norsk Forbund for Helsepedagogikk og Sosialterapi. Det er flere andre steder som også er medlem der, og vi har alle en felles bestrebelse, nemlig å arbeide med utviklingshemmede ut fra et antroposofisk idégrunnlag. Dette forbundet fikk aktualitet i utviklingen av en yrkesutdanning for medarbeidere basert på antroposofien. Gjennom personlig kontakt og besøk på forskjellige steder som er tilknyttet denne utdanningen, har det nå vokst frem et fellesskap. Flere prosjekter og felles initiativer er i gang, og det ser ut til at det er behov for et enda sterkere samarbeid i fremtiden. Landsbyliv støtter et slikt samarbeid, og vi vil gjerne utvide vår leserkrets og våre interesser til å omfatte de andre helsepedagogiske stedene, selv om hovedoppgaven enda er å synliggjøre det som skjer i Camphill-landsbyene. Vi kommer til å trykke nyheter og dypere innlegg i våre utgaver. Vi tar gjerne imot leserbrev og innlegg med dette som tema.

Red.

Rigmor flyttet fra Camphill i 1996 etter 22 år som bærende og skapende medarbeider. Hvordan opplever hun forskjellene mellom våre landsbyer og Granly stiftelse?

”På Granly teller vi tid og penger, dere i Camphill har større frihet på dette området. Men det er en fordel at alle som arbeider her er helt og fullt engasjert de timene de er på stedet. I Camphill bor man sammen, og grensen mellom arbeid og fritid blir visket ut. I tillegg krever beboerne våre her på Granly mer omsorg og pleie, det blir kanskje mindre realistisk å snakke om å arbeide sammen. Vi er flinkere med omsorg, særlig for de eldre. Vi har en beboer som flyttet hit for en stund siden etter mange år i Camphill, hvor det ikke var mulig å tilfredsstille det fysiske pleiebehov. Men man kunne kanskje kritisere Granly for å overbeskytte beboerne.”

Men det var ikke forskjellene som dominerte den siste delen av samtalen vår, det var heller det området hvor vi har felles interesser, der hvor vi møter dagens offentlige byråkrati.

”Vi har et stort behov for samarbeid akkurat nå”, fortsetter Rigmor, ”kommunene er blitt mer og mer opp tatt av penger og strammer inn sine budsjetter. Beboerne er i ferd med å miste sin frihet til å velge hvor de bor og hvordan de vil bo. De er blitt mer avhengig av sine hjemkommuner, og flere av disse kommunene vil ikke

sende beboere ut av kommunen når de må betale for det. Østre Toten vil heller ikke ha flere beboere her på Granly, hvis de risikerer at de må ta det økonomiske ansvar for dem. Denne holdningen truer både Granly og Camphill-stedene, og vi må samarbeide på det juridiske for å sikre at vi ikke drukner i storsamfunnet. Det vi trenger er noe som ligner Steinerskoleforbundet, et slags brannkorps som beskytter stedene ved å ha fortløpende kontakt med myndighetene. Beboerne har blitt helt avhengig av sine hjemkommuner og er på nippet til å miste sin frihet til å flytte hvor de vil.”

Rigmor er en av nøkkelpersonene i Norsk Forbund for Helsepedagogikk og Sosialterapi. Det er her hun skimter fremtidens samarbeid.

”Det vi trenger er å finne frem til samarbeid og bygge videre på den brede kontaktflaten vi har opprettet gjennom vårt felles utdanningsprogram. Det er veldig viktig å forsterke den personlige kontakten som er blitt bygget opp av flere kull med deltagere som har sittet sammen og studert helsepedagogikken.”

Landsbyliv kunne ikke være mer enig. ■ ■ ■

EU støtter antroposofisk utdanningsprosjekt

Det internasjonale samarbeidet om utdanning på området helsepedagogikk og sosialterapi seiler for tiden i medvind.

Text PETER HOLM

I løpet av de siste 10 årene har det utviklet seg et samarbeid mellom praktisk talt alle de eksisterende seminarer. Representanter for seminarer i mer enn 20 land møtes en gang i året til konferanse i Kassel, Tyskland.

I 1998 fikk vi støtte fra EUs program for utvikling av yrkesutdanning (Leonardo da Vinci-programmet). Et treårig prosjekt ble gjennomført og resulterte i et permanent samarbeid og produksjon av en internasjonal håndbok for utdanning på dette fagområdet.

Etter at to tidligere søknader var avslått (2002, 2004), fikk vi i år gjennomslag for nok et prosjekt idet ca. 3 mill. kroner ble bevilget til forskning og utvikling av vår spesielle form for yrkesutdanning: samvirket mellom teori, praksis og kunst. En sammenfatning av prosjektet presenteres nedenfor.

Petter Holm, Seminaret for Helsepedagogikk og Sosialterapi i Norge. ■ ■ ■

I neste utgave kommer en lengre artikkel som beskriver dette samarbeidet.

En takk til Petter Holm

Som rådgiver har Petter Holm rolig og trofast utviklet og inspirert den 3-årige grunnutdanningen i Helsepedagogikk og Sosialterapi i Norge, Skandinavia og i de senere år også det internasjonale seminarsamarbeidet. Hans fordypning i stoffet og stadiige oppfordring til forbedringer har etter hvert dannet et solid grunnlag som vi kan bygge og videreutvikle seminaret på i årene som kommer. En stor takk til Petter Holm for hans innsats.

Mi Rieber, for Norsk Forbund for helsepedagogikk og sosialterapi.

Red.

En reise ut i Europa

I Norge veksler man ikke til polsk valuta, akk nei, slikt fantes ikke i systemet, så vel fremme i Polen hadde jeg lommene fulle av norske kroner og et Visakort av beste sort. Bilen var også blitt tørst, men i banken ville de ikke ha velsmurte norske oljepenger. Svenske, danske og Euro var ok. Men norske? Nei, der gikk grensen! Det eksklusive Visakortet fra Cultura Sparebank virket ikke! Ja, slik kan en reise starte, men slike verdslige problemer lar seg løse.

Tekst og foto OLE VESTERGAARD

Målet for reisen var Camphill Wojtowce sør i Polen. Sammen med Phyllis som hadde fulgt stedet fra begynnelsen, og som også i perioder har bodd der sammen med Ivan, reiste jeg til Wojtowce. Phyllis og Ivan har gjennom årene lagt ned mye arbeid i dette stedet, noe man kan føle når man er der.

Wojtowce ligger i Selesien, et område som gjennom historien har hatt mange seierherrer over seg: Tsjekkia, Tyskland, Polen, Russland, ja selv svenskene var her en tid. Det var i dette området Rudolf Steiner i 1927 ga sine jordbrukskurs på godset Koppervik. Det var også her Karl König startet opp et helsepedagogisk

hjem, "Pilgrimsheim", før krigen.

Det er alltid hyggelig å komme til Wojtowce. Landsbyboere og medarbeidere tar alltid vel i mot en, selv om språket er et problem.

Landsbyboerne er flinke til å stelle i husene. To av landsbyboerne steller med dyrene, melker kyrne, får dem ut på beite og gjør rent i fjøset. En annen tar seg av hønene, og alt blir gjort med glede og omsorg for dyrene. Landsbyboerne har stor glede av hverandres selskap, de kommuniserer mye med hverandre og hjelper også gjerne hverandre. Man merker at de trives på stedet og i hverandres selskap.

Verkstedet er etter min mening ikke et verksted, men et kulturelt atelier hvor landsbyboerne om vinteren driver med kunstnerisk utfoldelse som for eksempel maling, billedvev, papirklipp og andre former for kreative aktiviteter. Ut fra dette kulturverksted kommer utrolig fine ting laget av landsbyboere, og de har også stor glede av å utfolde seg på denne måten. I tillegg driver de mye med skuespill.

Etter en natt i stillhet uten bakgrunnsmusikk fra storbyen, en kullsvart natt uten gatelys, begynner hundene å bjeffe og en ny dag våkner. To landsbyboere er på vei til stallen for å stelle dyrene og melke kyrne, som melkes med maskiner. I kjøkkenet begynner det å klirre i kopper og kar, klokken er litt før 7 på morgenen. Klesvasken blir hengt opp. Beboerne

kommer opp av seg selv og er i gang. Dette er landsbyboernes landsby. Det er dette som gjør stedet til en Camphill-landsby.

I Wojtowce bor 11 landsbyboere fordelt på to hus. Familien Mossakowska – Jacek og Aleksandra med deres tre barn og to små pleiebarn bor i det ene huset. I det andre huset bor en medarbeider sammen med 5 landsbyboere. I ukedagene kommer to medarbeidere inn og koker, tre andre medarbeidere tar seg av gården, utarbeid, ved og andre nødvendigheter. En medarbeider jobber i verkstedet.

Gården Wojtowce ligger i en trang skogkledd dal. Området er frodig, og skogen reiser seg majestetisk med høye trær på begge sider. Skogen forsøker hele tiden å ta over dalen; blir ikke jordene pleid, gror de igjen. Gjerdene rundt jordene holder på å forfalle, gresset er ikke slått og de har for få dyr til å holde beitemene gode. Gjødsele er ikke blitt kjørt ut, og grønnsakshagen med drivbenker er ikke sådd igjen. Dette skyldes delvis at frosten ødela mye i begynnelsen av juni. De gamle lagerbygningene som i sin tid ble satt opp, trenger fornyelse, det finnes planer for dette. Så her er nok å ta fatt på. Men mest av alt trenger de en Biodynamisk bonde og gjerne andre med Camphill-erfaring.

Stedet har store muligheter, det gjelder bare å utnytte dem! ■ ■ ■

Praha, å leve i møte

Den 17. august, før hanen galer, er vi på vei til Værnes. Borghild, Hilde, Morten og Brigitte skal reise til Praha for å delta på den tredje "European Congress for Persons with special needs". Vi gleder oss, og vi har litt sommerfugler i magen. Hvordan skal det bli å møte 600 andre mennesker og være sammen med dem noen dager? Hvordan skal vi forstå hverandre?

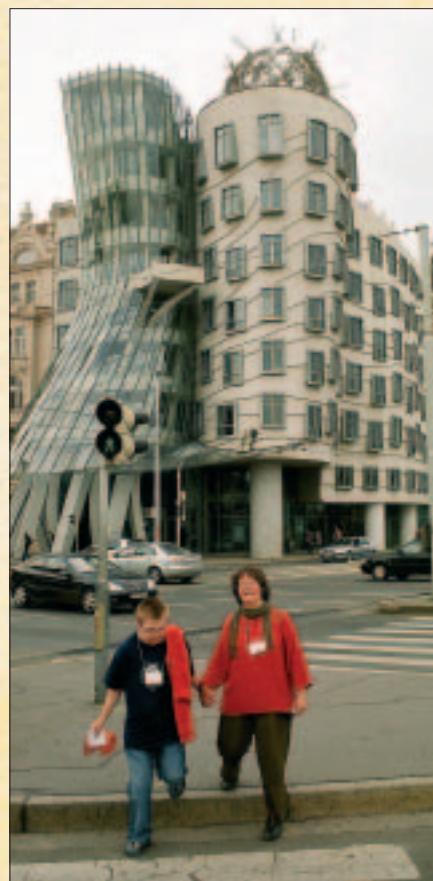
Tekst og foto BRIGITTE WÜTRICH

Flyturen via Oslo går bra, og i Praha er det sommerlig varmt når vi ankommer. Fra starten av er vi i gode hender. Vi blir møtt av noen kongressdeltakere, får navneskilt og billetter til å ferdes i offentlig trafikk, samt en nøye beskrivelse av hvordan vi kan finne fram til studenthjemmet hvor vi skal bo. Borghild med mobiltelefon sørget under hele reisen for at vi hadde kontakt både til Norge/Trondheim og til Ole. Takket være hennes mobiltelefon fant vi hverandre onsdag ettermiddag foran studenthjemmet i Volha da Ole kom fra Polen (Wojtowka) sammen med Phyllis Jacobsen, som i noen dager skulle besøke sine venner i Praha. På studenthjemmet fikk vi en liten leilighet i 4. etasje med to rom, bad, wc og kjøleskap. Der hadde vi et dame-

rom og et herrerom. Det var hyggelig å bo sammen disse dagene, og det var mange diskusjoner om hvem som snorket mest, høyest osv. osv.

Ettermiddag og kveld brukte vi til å se oss litt om i byen, spise middag, og vi skaffet oss billetter til dukketeaterforestillingen "Don Giovanni" av Mozart. Det var en humoristisk forestilling spilt med flotte marionetter. Operaen "Don Giovanni" var opprinnelig en gave fra Mozart til byen Praha der den ble urframført i 1787.

Neste morgen brukte vi damene litt tid i byen for å handle små gaver, mens Morten og Ole var på en sightseeingtur. På ettermiddagen oppsøkte vi kongressenteret for å bli registrert og melde oss på både arbeidsgrupper og ekskursjoner. Der fikk vi alle sammen en orange caps med kongresslogo. Så samledes vi i en veldig stor kongresssal hvor alle deltagende land var representert gjennom sitt lands flagg, og vi lærte vårt første tsjekkiske ord: "Ahoi", som betyr hei. Etter noen velkomsthilsener ble det god mat og mye vakker musikk som vi kunne danse og lytte til. Vi traff en del kjente fra Vallersund gård og fra Humanus Haus i Sveits. Etterpå dro vi hjem med U-bane og buss til vårt studenthjem.

Neste morgen ringte vekkerklokene tidlig. Vi reiste så inn til kongresshuset igjen etter frokost. Der begynte vi dagen med å øve en tsjekkisk sang før vi hørte på et foredrag av Rudiger Grimm fra Dornach. Etter foredraget møttes vi i arbeidsgruppene. Morten og Ole deltok i en gruppe hvor de arbeidet med rollespill og masker, mens Borghild, Hilde og Brigitte lærte folkedanser fra Bøhmen, Mähren og Slowakien under tsjekkiske Vladimira's ledelse. Det var fint å møtes i mindre grupper. Etter middagen i den store spisesalen dro vi alle fem med en liten gruppe på en ekskursjon til Pragerborg og katedralen, hvor Karl den 4. og flere tsjekkiske konger er begravet. De som var spreke nok, fikk anledning til å klatre opp 290 trappetrinn for å komme opp i tårnet hvor vi hadde en utrolig flott utsikt over byen.

Tilbake i kongressenteret fikk vi kveldsmat, og etterpå ble vi med den lille prinsen på en reise til forskjellige planeter og ned til jorden. Det var en gruppe fra Tyskland som var skuespillere, og de ble musikalsk akkompagnert av "Celtic lyre ensemble".

(Fortsetter på side 12)

Det var fint å avslutte denne lange dagen, fylt av inntrykk, med denne vakre historien og fin, rolig musikk.

Neste dag var det tidlig opp igjen. Det var lørdag, og det kunne vi merke da vi kom på U-banen. Utenom oss var det nesten ingen mennesker på stasjonen.

Vi begynte igjen dagen med sang, og etterpå ble ordet gitt til David Newbatt fra Aberdeen, som på en lekende og underholdende måte omgikk begrepene "Jeg", "Du" og "Vi", noe som de fleste kunne forbinde seg med. Etterpå arbeidet vi videre i våre grupper. Det var følbart at vi allerede var blitt litt bedre kjent siden dagen før, stemningen var lettere og latteren satt løst.

Etter en god middag fikk vi være med på en to timer lang båttur på elven. Det var herlig avslappende. Folk satt tett sammen og pratet og koste seg i varmen. Etter turen hadde noen av oss veldig lyst til å gå over Karlsbrua, for den så spennende ut fra båten. Brua er smykket med mange helgenfigurer på begge sider. Jeg husker best skikkelsen av Kristofferus. Ellers var det utrolig mange gatekunstnere, musikanter og selgere der på brua, og selvfølgelig mange turister. På veien fra brua til Metroen kom vi forbi noen veldig stemningsfulle gater og områder.

Vi kom litt for sent til kveldsmaten, men det fantes fortsatt varm suppe til oss. Så var det tsjekkisk kveld. Der fikk vi ved hjelp av en kort video et lite innblikk eller overblikk over livet i dette landet. Vi fikk også smake på

noen tsjekkiske småkaker, og vi fikk høre folkemusikk og folkesang med til dels uvanlige instrumenter. Her var det ikke mange passive musikkkonsumenter! Noen begynte spontant å danse og flere og flere kom til. Til slutt måtte vi rydde bort stoler for å lage plass til dansegulv. Det var en herlig spontanitet og impulsivitet denne kvelden. Så tok vi veien hjem igjen, U-banen ble fylt opp av orange capser.

Neste dag var det søndag allerede, men her var det ingen nåde, vi måtte stå opp like tidlig som ellers. Også denne dagen begynte vi med sang og foredrag av en prest i Kristensamfunnet i Praha. Etter kaffe-pausen møttes vi alle sammen i plennum for å se tilbake på tiden vi hadde delt sammen. Vi fikk se noen glimt fra de forskjellige arbeidsgruppene. Maleriene hang opp i salen, det var steinskulpturer utstilt, noen sang og spilte for oss, og Ole og Mortens gruppe hadde en liten forestilling på scenen hvor de viste livet i et vertshus med tanke på historien og den barmhjertige samaritan. Til slutt var det mange som stilte opp på scenen og fortalte om sine opplevelser under kongressen.

Etter middagen på kongressenteret møtte vi Eva Houskova, som tidligere har vært medarbeider i Hogganvik landsby. Hun hadde reist med to av barna sine til Praha for å hilse på oss. Det var veldig hyggelig å møtes igjen. Vi hadde noen timer sammen i byen før Eva og jentene måtte ta toget hjem igjen. Søndagen ble avsluttet med tordenvær og regn, og vi dro til "Black Theater" for å se en danseforestilling. Mimekunstner Gert Petersen som besøkte Rotvoll under Fredsfestivalen i mai, hadde anbefalt oss å dra dit, og vi var alle helt begeistret.

Nå bar det til studenthjemmet for å pakke koffertene, for neste dag skulle i alle fall fire av oss dra nordover igjen. Mandag morgen da vi våknet, gikk Ole ned på parkeringsplassen med de første koffertene og fant til sin store skrekk ut at bilen hadde forsvunnet om natten! Det ble dermed en litt hektisk avslutning med lypakking, ringing, politibesøk osv. osv. En snill dame fra Camphill Liebenfels i

Østerrike tilbød seg å kjøre oss til flyplassen, og vi måtte dessverre etterlate Ole i Praha med et problem. Men vi var alle enige om at vi hadde hatt noen utrolige fine og rike dager sammen. Det var en i vår gruppe som sa: "Jeg har ikke tenkt noen negative tanker her". Vi har alle overskredet noen terskler i tiden vi delte sammen. Ikke minst må jeg i ettertid tenke på den lille prinsen. Hvordan han temte reven og ble selv temt av den. Veien fra å være en anonym, hvilken som helst rev til å bli en helt spesiell rev, helt enestående i verden, den veien går vi hele tiden. Flere av de 600 menneskene vi møtte, ble noe spesielt for oss, noen vil vi huske. Og når man reiser slik i en liten gruppe i et fremmed land, da oppdager man også sterkere enn hjemme i hverdagen den enkeltes farge og kvalitet. Takk dere hjemme for at vi fikk reise, og takk dere som var med for godt lag og godt samarbeid! Det er fint å oppleve at det finnes så mange gode initiativ i Europa og i verden, og at vi er en del av noe større! ■ ■ ■

Nordisk midsommermøte i Järna

Mandag, 20. juni reiste en gruppe fra Vidaråsen Landsby til nordisk midsommermøte i Järna. Vi som dro var: meg, Arnkjell Ruud, Anne Medalen, Aud Viken, Bernt, Birthe, Gunn Kristin, Inga, Janne Tveiten, Liv Helene, Louise, Sveta og Morten.

Tekst ARNKJELL RUUD
Foto DAG BALAVOINE

I stedet for å reise til *Horten* for å ta fergen over til Moss kjørte vi Oslofjordtunnelen, og vi hadde pause ved en bensinstasjon for å kjøpe is og gå på toalettet, og etterpå kjørte vi til en veikro på E 18 der vi spiste middag. Bernt kjørte lånt buss og Birte kjørte havgolfen, og så kjørte vi videre. Da vi kom til Järna syd for Stockholm, spurte vi etter veien til kulturhuset, og det var noen som sa at det lå på et område med "felbygda hus". Vi kom for sent til åpningen av møtet og til kveldsmat, og da vi kom frem viste Sanna Gård teaterstykket "Trollmannen fra Oz."

Vi fikk bo på et vandrehjem i Södertälje, der vi fikk rom. Vi traff folk både fra Jøssåsen, Granly, Valler-sund og Kristoffertunet og Solborg pluss en jeg kjente fra turen til Russland som het Olea Rostadmo. Ellers traff vi en del mennesker fra Sverige og Finland og de andre Camphillstedene. Så redde vi opp

sengene og sov til tirsdag 21. Den dagen begynte vi med morgenopptakt, og Malte Winje ledet oss i sang. Temaet for Midsommermøtet var "med hverandre og for hverandre". Og så var det pantomime til temaet "menneskets ensomhet" før Dick Tibbling fortalte. Deretter var det musikalsk etterklang og formiddagskaffe, og etter kaffepausen var det marked der de forskjellige stedene hadde noe å presentere og selge, og det var også trylling med en klovn. Dette varte hele dagen. Vi kunne også kjøpe en CD av St. Hans-spillet. Om kvelden var det frie initiativ.

Onsdag 22. begynte det med regnvær. Etter frokost kjørte vi til kulturhuset til morgenopptakt og sang som også ble ledet av Malte. Etter at vi så pantomime til dagens tema "å behøve og behøves", som Dan Lerche Pedersen kunne fortelle om, så var det en musikalsk etterklang og der- nest formiddagskaffe.

Etter formiddagskaffen var det øvelse på St. Hans spillet og rundvandring. Etterpå kunne vi sette oss inn i våre busser og kjøre til Tullgarns Slott, og da ble det plutselig bedre vær. Først spiste vi i "Stallcafeen", og så var det rundvisning på slottet. Der var det også musikk. Da vi hadde vært der en stund, dro vi hjemover, og vi var innom Skillebyholm. Vi kjøpte også jordbær etter at vi var der. Da vi kom

Arnkjell Ruud på talerstolen.

tilbake, fikk vi en deilig kveldsmat.

Torsdag 23. kom vi halvveis i midsommermøtet, og det var den store spilløvelsesdagen for alle. Først sang vi fødselsdagssangene for noen av de som var med på Midsommermøtet. Det hele ble innledet med morgenopptakt, musikalsk etterklang og miming til temaet "veien til et annet menneske", før Lisbeth Kolmos fortalte. Etter formiddagskaffen kunne de som trengte det, hvile litt i hvilerommet bak scenen. Etter at vi hadde spist lunsj, var det på tide å ta på oss drakter, for da hadde vi generalprøve på spillet. Denne gang hadde vi hjelp av musikere som er blåsere fra Stockholm-filharmonien. Om kvelden var det nordisk aften der det var innslag fra Sverige, Danmark, Island og Norge.

(Fortsetter på side 14)

Fredag 24. var det en lang dag, og igjen var det mye som skulle skje. Det hele begynte med at Malte ledet oss i sang. Så ble salen mørklagt, og vi så pantomime til temaet "Det var det". Markus Stenius fra Sverige holdt dette foredraget, og det var en musikalsk opptakt og formiddagskaffe ute i Fojeeen. Så skulle alle sammen framføre St. Hans spillet av Karl Kønig med musikk av Malte Winje. Etterpå skulle vi kle midtsommerstangen og binde blomsterkranser, for på kvelden var det svensk midtsommerfest med buffeer og dans.

Lørdag 25. var det avreise, og da vi sto opp og spiste frokost regnet det. Etter frokost kjørte vi til kulturhuset der det var morgenopptakt og Malte lærte oss en ny sang. Så var det pantomime til tema "for hverandre i verden" før Brindis Schram fra Island holdt foredrag til tema. Så var det avslutning og takk, og etter formiddagskaffe var det avreise.

Liv Helene skulle være igjen, og vi stoppet i Järna for å slippe av Aud Viken, Anne Medalen og Sveta, for de skulle reise videre med bussen. Så kjørte vi videre. Vi hadde toalett-pause ved en bensinstasjon utenfor Ørebro, og vi spiste middag på en E18-taverna. Da vi kom utenfor Askim, skulle Bernt undersøke hvordan det var med fergen Moss-Horten. Litt senere kjørte vi til Moss for å ta Bastøfergen Moss-Horten, og da vi kom til Horten kjørte vi tilbake til Vidaråsen. Vi var heldig med været, og litt senere ble det pent vær igjen og deilig sommervær. ■ ■ ■

Beboere på Rozkalni.

Nordisk Camphill Festival

For et år siden, i mai 2004, hadde vi en stor glede i Rozkalni. Vi fikk nemlig lov til å huse en samling av Nord Europas Camphill-medarbeidere til det som kalles "Northern Regional meeting".

Tekst VILNIS NEIMANIS
Foto DAG BALAVOINE

Det er alltid inspirerende å møtes på et sted der pionerånden råder, og på dette møte ble ideen om en regional Camphill festival i Valmiera i Latvia født. Jeg ble begeistret for tanken om å kunne vise fram vår Camphill kultur i vår naboby som heter Valmiera. Det måtte være der, fordi Rozkalni ikke er stort nok til å huse en slik festival. Det var også tanken at vi skulle kunne synliggjøre det funksjonshemmede menneske i et positivt lys her i byen. Funksjonshemmede er nemlig enda veldig usynlige i vårt Latviske samfunn. Og det er enda mulig å påvirke hvordan samfunnet i fremtiden vil forholde seg til funksjonshemming. Samfunnets syn på funksjonshemming viser jo samtidig synet på mennesket som sådan.

Det ble dannet en forberedelsesgruppe bestående av Dag Balavoine, Ulla-Majja Remes, Mika Altonen og meg selv, Vilnis Neimanis. Regionalgruppen ønsket at festivalen kunne finne sted i den første helgen i august 2006, det vil si fra 3. til 6. august.

Akkurat et år før festivalen møttes forberedelsesgruppen i Rozkalni for å se på hvordan ideen kunne virkeliggjøres. Alle som møttes var enige om at det kan bli en fin festival.

Vi fant et spennende tema. Nettopp siden vi vil møtes i et såkalt "tidligere østblokk-land", der det i de siste 15 år har skjedd en voldsom samfunnsomveltning, kunne vi tenke oss følgende tema: "Et menneskesamfunn i spennet mellom det ideologiserte og det markedsstyrte samfunn", eller vi kan spørre oss selv: "Hva er et godt menneskesamfunn?"

Vi tenkte å lage et fint marked og en utstilling i på den gamle markeds-plassen i byen, der folk kunne se hva vi i de forskjellige Camphill steder her i Norden driver med. På fredagskvelden kunne vi invitere folk fra byen som ville komme til en kulturkveld, der de og vi kunne møtes til en festlig aften med innslag fra våre steder.

Vi tenkte at vi skulle hygge oss sammen når møtes. I nærheten av Valmiera ligger et stort middelalder-slott, som vi skal besøke for å oppleve middelalderkultur. Så på lørdag aften skal det bli et stort ball i Rozkalni. Ute i hagen vil det bli musikk, dans og underholdning.

Jeg håper det blir mange som vil være begeistret for en slik festival neste år, og at det blir mange som kan delta fra alle stedene i Norden.

Tiden for festivalen faller historisk sammen med Kristi forklarelse på berget og med atombombene over Hiroshima og Nagasaki. Vi må håpe at denne festivalen kan klare å gi et glimt av det lysfylte vesen som disiplene opplevde på berget Tabor. For kan vi oppleve det i møte med hverandre, da kan vi kanskje svare på spørsmålet hva et godt menneskesamfunn er. ■ ■ ■

Vi sees i august i Rozkalni!

Foto Olga Kuollikova.

Teater og fellesskap

En gang for noen år siden var jeg tilskuer til en juleforestilling sammen med foreldre, lærere og elever i Steinerskolen på Ringerike. Det var hyrdespillet og spillet om Josef og Maria som ble fremført.

Tekst PER ENGBRETSSEN

Forestillingen ble spilt av beboerne på Solborg, naboene til skolen. Nok en gang ble jeg inderlig berørt av en teaterforestilling, spilt i en slik sammenheng som landsbyen og Steinerskolen utgjør. Jeg fikk igjen en følelse av at teater kan være viktig. Hva kan det være med Steinerskolene og landsbyene som får dette til?

Fjøset på gården i landsbyen ble som et middelaldertorg hvor skuespillerne brukte innganger, utganger, vinduer osv. som spilleplass. Vi ble samlet rundt på gårdsplassen, og ved hjelp av skuespillerne og musi-

kere, ble vi geleidet fram til fjøsets indre hvor selve spillet kunne begynne. Ut fra hovedinngangen skrider hovedopptøget ut med Josef og Maria i spissen. Til sammen utgjør de et stort opptog som samles i ett og fører publikum fram til selve spilleplassen. Her taler stjernetaleren, han ønsker oss velkommen. Også her kommer engelen Gabriel inn bakfra og skrider mellom publikum, okser, kuer, kalver, hester og høner frem til scenens midte.

Jomfru Maria og Josef reiser av gårde og banker på forskjellige dører, og publikum følger etter. Til slutt må de vandre langt og lenge, og da har vi kommet helt fram til låven som ligger over fjøset. Her oppe ved låvebrua får de lov til å komme inn, og vi blir geleidet helt ned til fjøset igjen som er gjort klart til oss. Her står kuer, kalver, sauer, hester, høns og kanskje to griser pent plassert i ytter-

kanten og lager ekte kulisser. Det er strødd rikelig med halm, så vi slipper å få gjødsel på beina, men vi kjenner den deilige duften av fjøs. Her utspiller resten av spillet seg, og fjøset på Alm er såpass stort at det blir en egen scene for hyrdespillet og en annen for møtet med Josef og Maria. Helt bak ved kalvebingen har orkestret plassert seg med notestativ og et piano.

Et julespill "til begjær"...

Det er egentlig to skuespill som ofte settes sammen. I den første delen møter vi Maria og Josef på vei til Betlehem for å betale skatt og innskrives i manntall, og i den andre delen møter vi hyrdene som etter en åpenbaring i en drøm drar av gårde for å finne Jesusbarnet.

(Fortsetter på side 16)

Foto: Jan Bang

Det er et stykke som ofte er blitt spilt i landsbyene og i Steinerskolene helt siden den første Waldorfskolen i Stuttgart i forbindelse med julehøytidene og avslutningen av skolen til jul. Da blir ikke bare elevene, men ofte også lærere og foreldre engasjert til å være med å spille.

I landsbyene må alle før eller senere til pers. Rollene er ikke nødvendigvis så mange, men det er et godt spill å bruke, fordi alle kan spille sammen. Spillene stammer fra den lille landsbyen Oberufer ved Donau i Sør-Tyskland nærmere bestemt Pressburg. Det er altså gamle spill fra middelalderen som bygger på Lukas-evangeliet, og som blir spilt av landsbybefolkningen. Karl Julius Schröer, en lærer og venn av Rudolf Steiner, nedtegnet dem på 1850-tallet. Rudolf Steiner gjenskapte og levendegjorde de gamle oppførings-tradisjonene ved å sette opp stykkene på Waldorfskolen. De har senere blitt en fast bestanddel av julefeiringen ved mange Camphill skoler og landsbyer. Det blir liksom ikke riktig høytid hvis disse spillene ikke blir spilt. Skuespillene blir selve feiringen, ikke bare en oppførelse.

Til tross for at vi vet hvor mye slit og strev som skal til for å klare det i en ellers så travel og mørk tid, blir vi glade i disse spillene. Vi tildeles roller og blir like forundret hvert år over hvem som får den ene eller den andre rollen. "Skal du være hyrde? Og du, så flott du kommer til å bli

som Jomfru Maria...!" osv. Og til tross for at mange har spilt det ofte, er det like vanskelig å pugge tekstene. Til tross for at bilder fra skuespillet har ligget gjemt i oss mer eller mindre gjennom hele året, så strever vi like mye hvert år for å få det til.

Men bak gode motiver for å føre gode tradisjoner videre, bak gleden ved å gjøre hverdagen levende, finnes det også elementer av religiøs/åndelig livsorientering som etter min mening kommer så fint til uttrykk på denne måten. Det er sentrale livsmo-

tiv om menneskeforståelse, verdensforståelse og mot til å leve livet som ligger bak.

Med denne bakgrunn blir spillene ikke lenger bare en festlig oppgave og avbrekk fra hverdagens undervisning.

Teater danner fellesskap

Når vi i landsbyene arbeider med en forestilling som denne med landsbyboerne, finner vi i første omgang mange gode grunner for det i hverdagen. I landsbyene er det viktig å skape bilder av høytidens budskap. Men ofte får forestillingen en betydning som er langt større og videre enn som så.

Når et skuespill blir fremført, kan det oppstå noe nytt mellom oss som er involvert. Det kan være en slags varhet for hverandre. Det er som om vi begynner å se, lytte og fornemme hverandre på en ny måte. Det er som om ord, toner og bevegelser begynner å klinge likt med noe i hver og en av oss. Gjennom felles anstrengelser og opplevelser våkner en ny interesse for de andre slik at vi begynner å se hverandre ut over de begrensninger vi alle har. Noe ekte og menneskelig kan glimtvis skinne gjennom denne interessen. Det oppstår følelser av tillit og fellesskap.

Foto: Jan Bang

Per Engebretsen

Vi kan hver for oss fornemme at teaterarbeidet ikke er noe vi har gjort for å slippe unna det hverdagslige, men en mulighet til å føre oss til erkjennelser om det å være et menneske. Hvis landsbyens oppgave er å være samfunnsskapende, må den derfor gi kunsten en nødvendig plass, ikke som underholdning, men som et uunnværlig redskap til blant annet å finne det sant menneskelige i hvert menneske.

Teatrets egenart er at det er flyktig og forgjengelig. Teater er ikke en stabil institusjon, men kortvarig og avsluttende som nettopp i forgjengeligheten kan si noe til oss i øyeblikket. Det er teatrets styrke og betydning. Det kan ikke være bevisst. Forsøk på bevisst betydningsfullt teater mislykkes alltid. Teatret kan derimot fange opp det som vokser. Det kan ikke tvinge eller manipulere fram en vekst, da blir teatret uviktig.

Min følelse er at vår tids moderne teater er blitt underholdende og har mistet mye av et viktig og nært forhold til publikum, mens jeg opplever gang på gang at de enkle, små forestillinger på Steinerskolene og i landsbyene evner å forbinde seg med publikum. Det er som om forestillingen klarer å fange opp og være en del av en utvikling av fellesskapet ved at den er blitt et skjæringspunkt eller magnetfelt mellom skapende oppgaver og mennesker. De gangene jeg ikke opplever det så sterkt, kan det være fordi forestillingen har fått et preg av å være en resirkulasjon av tidligere tiders kulturer, stivnet i tablåer på tomgang i gjentakelser. Den stiller bare opp noe foran oss der

dans, bevegelse, det fysiske og visuelle blir dominerende over tale og dialog, og de kunstneriske reglene for forholdet mellom form og innhold har blitt mer eller mindre borte. Formidling og forhold er gått i oppløsning. Forestillingen oppleves uekte. Når helheten på en slik måte rakner, oppleves forestillingen som kaotisk, støyende og rotete uten noe budskap.

Forbindelse og samhandling er bare mulig innenfor et fellesskap. Når arbeidet med teateret i Steinerskolene og landsbyene så ofte klarer å danne dette fellesskapet, er dette en frukt av antroposofien? Til tross for at det spilles mye mer teater i landsbyene enn i noen andre institusjoner, opplever jeg at teater ikke er et eget selvstendig arbeidsområde.

Det finnes nesten ikke litteratur (på norsk) om teater og dens betydning i landsbyen. Det finnes så vidt jeg vet svært få medarbeidere med bakgrunn eller fagutdannelse i teater, men de aller fleste kommer på et eller annet tidspunkt til å være med på en oppsetning i løpet av sin tid i landsbyen. Men mitt inntrykk er at det er den alminnelige medarbeideren som ofte er drivkraften bak et teaterarbeid med landsbyboerne, ikke bare "spesialisten" (der de finnes). Kanskje er ikke dette et bevisst resultat av et praktisk arbeid med landsbyideene, men at dette arbeidet rommer et skjult budskap som kanskje trives best i det dulgte.

For meg er det viktig å vite at teaterarbeidet skaper et fellesskap. Men da må det ta utgangspunkt eller romme spørsmål som er levende blant oss som deltar, enten vi er medarbeidere, landsbyboere eller tilskuere. Det betyr at alle som arbeider eller er knyttet til en landsby, må være bevisst sitt arbeid og sitt forhold til det antroposofiske menneskesynet. ■ ■ ■

Per Engebretsen har arbeidet som medarbeider i Camphill og er nå lærer på Helsepedagogisk Rudolf Steinerskole i Oslo. Artikkelen har tidligere stått i Steinerskolen 2/2005 og er bearbejdet for Landsbyliv.

Nødvendigheten av å spørre

Community Member Forums begynte som et prosjekt i The Institute on Community Integration ved The University of Minnesota. Arbeidet startet med samtalegrupper i mindre byer i Minnesota i 1994 og har siden spredt seg til andre delstater. Intensjonen er å fremme deltagerens investering og ansvar for at samfunnet er mer inkluderende for utviklingshemmede mennesker.

Tekst ANGELA NOVAK AMADO

Foto DAG BALAVOINE

For et år siden, i en liten by i Minnesota, samlet 26 mennesker seg i bibliotekets møterom etter en invitasjon fra Community Member Forum for å drøfte hvordan deres småsamfunn kunne bli virkelig inklusive. De snakket om sin visjon for deres småby: hvordan utviklingshemmede mennesker som bodde der kunne virkelig føle seg som en del av samfunnet. Blant de som var med på dette første møte, var en fylkesembetsmann, en Kiwanis gruppemøteleder, en programleder fra den lokale radiostasjon, en prest, studenter fra den lokale videre gående skole, noen utviklingshemmede og omsorgsarbeidere.

Institusjoner som arbeider med utviklingshemmede har over lengre tid fokusert på hvordan de kan oppnå en visjon av et mer inkluderende samfunn. Virkelig inklusjon betyr at de utviklingshemmede har fullt ut samfunnsmedlemskap, arbeid og venner, at de virkelig kunne delta i foreninger, nabolag, trosgrupper og i næringslivet; at de ikke ble isolert i bofellesskap og skjermete arbeidsplasser, separat fra resten av byen; at resten av samfunnet ville sette pris på et mangfold og på bidrag fra alle uansett evne.

(Fortsetter på side 18)

En slik visjon kunne aldri bli realisert uten at hele samfunnet følte seg forbundet og forpliktet til det.

De som kom sammen i Minnesota, så at samfunnet blir sterkere og mer livskraftig når ulike evner og kunnskaper er verdsatt for det bidrag de gjør, og når mennesker kan lære av hverandres ulikheter. Alle på dette møtet bekreftet hvor viktig dette var og forpliktet seg til å treffes en gang i måneden for å arbeide videre med dette.

Opptil nå har de fleste skritt mot integrering vært nedleggelse av større institusjoner og virksomheter. Flere og flere utviklingshemmede mennesker bor nå i små hjem i vanlige nabolag og arbeider i lokale bedrifter. Dessverre blir resultat bare fysisk inkluderende; selv om de bor og arbeider sammen med andre, er de ofte sosialt utestengt. Mange av dem blir isolert og opplever ensomhet, omringet av betalte omsorgsarbeidere eller med andre utviklingshemmede. Kanskje de går på konser-

ter eller kino, butikker og museer, men de har ingen nære venner i storsamfunnet.

Omsorgsarbeidere som ser dette, har gjort mye for å oppmuntre vennskapsforhold til dem som de arbeider med. De hjelper de utviklingshemmede å delta i lokale foreninger og klubber, hjelper dem å treffe mennesker med de samme interesser eller med frivillige.

Community Member Forums har utviklet en alternativ fremgangsmåte som er basert på fellesskapet og ikke byråkratiet. De spør: hvordan kan et fellesskap bli oppfordret direkte til å inkludere utviklingshemmede mennesker? Hvordan kan vanlige samfunnsmedlemmer bli støttet for å komme sammen med de utviklingshemmede? Dette initiativet er bygget på ideen om at et samfunn ikke kan bli inkluderende som ikke er forpliktet til og ansvarlig for denne visjonen og dette målet.

Community Member Forums er et initiativ for å hjelpe samfunnsforsøk på inkludering. De har allerede hjulpet flere småbyer i Minnesota å ta fatt på dette ved å bringe sammen lokale folk for å diskutere hva "inkluderende samfunn" kunne bety for akkurat dem. Trenger de den samme visjonen som de offentlige tjenester? Hvilken rolle kan de spille med å koble folk sammen med samfunnslivet?

På hvert møte var det overraskende og velkommen respons fra det bredere samfunn. På møtet som det ble referert fra i begynnelsen av denne artikkelen, ble deltagerne enige om å komme til et Forum hver måned i et helt år for å bygge en mer inkluderende by. De ville ha et mål for året. De forpliktet seg til at det innen en 12 måneders periode skulle alle 250 utviklingshemmede i byen enten kobles sammen med en venn, få en jobb eller være medlem av en forening, en klubb eller en lokal kirke.

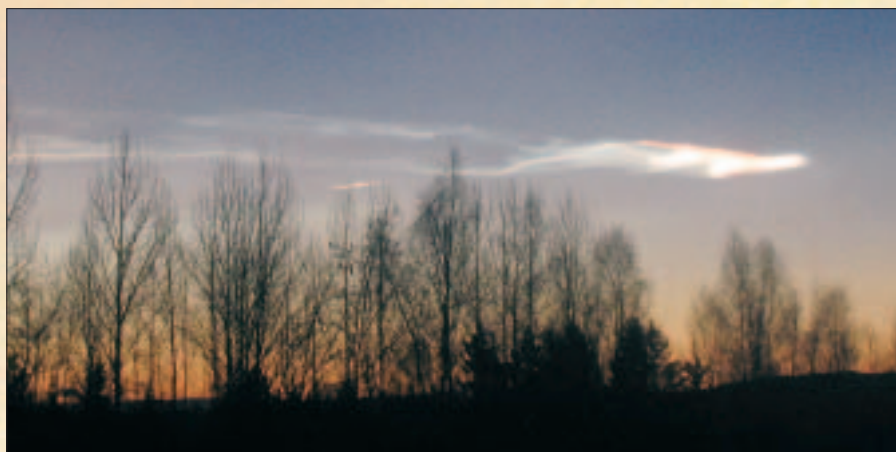
Etter å ha hørt om arbeidet i Minnesota har byer i Louisiana og New Jersey begynt å danne Community Member Forum. Noen eksempler på resultater er: en park- og fritidsleder har forpliktet seg til å finne

frivillige treningsoppdrag i sitt program, en eier av en restaurantkjede leiet inn en ung kvinne, en ung mann med kunstnerisk begavelse hjalp til med å dekorere et samfunnsenter og en Elks Club-leder sponset en yngre kvinne med fysiske handikap til å delta i klubben. Det var overveldende hvor ivrige lokale folk var til å hjelpe utviklingshemmede mennesker å finne arbeid, å melde seg inn i lokale foreninger og å finne venner. Men først må de bli spurt.

På et møte fortalte en bilselger om sitt vennskap med en blind musiker som han hadde truffet. Musikanten hadde spurt bilselgeren om å være med på en fisketur, og de hadde blitt venner. "Jeg ville aldri ha spurt ham", forklarte bilselgeren, "men det betyr ikke at jeg ikke er vennlig eller uvillig. Jeg måtte først bli spurt." ■ ■ ■

Denne artikkelen fant vi i Lillipoh, et amerikansk antroposofisk tidsskrift. Oversatt av Jan Bang.

Om klimaendringene

”Klimaendringene er ikke en prognose, de er her allerede” viser en fryktelig statistikk av FN’s miljøprogram.

Tekst LIVIU ENE Foto JAN BANG

Det må innrømmes at naturen i dag har begynt å reagere på våre forskjellige angrep på den, og det er økende bevis på at de globale klimaendringer har begynt å få kraftige konsekvenser verden rundt. Globalt sett er klimaendringer svært uønsket på grunn av de betydelige virkninger som følger med. Ikke bare økologiske systemer og naturressurser vil bli forstyrret, men også våre sårbare samfunn kan komme ut av balanse.

Mennesket med sine seks (i midten av vårt århundre blir det trolig ni) milliarder individer – er blitt en geofysisk kraft som er mer destruktiv enn storm og tørke. Halvparten av skogene i verden er forsvunnet. Særlig den tropiske regnskogen der mesteparten av plante- og dyreartene i verden lever, blir felt med en hastighet på rundt 1% i året. Forurensning, innføring av fremmede organismer og oppdemninger fører til massedød for den naturlig hjemmehørende flora og fauna. Drivhuseffekt og global oppvarming medfører at klimabeltene forskyves mot polene, raske enn flora og fauna kan følge med. Dermed trues eksistensen til hele økosystemer også i arktiske og andre hittil uberørte områder.

Nyanser i klimaendringene kan få store konsekvenser for økosystemenes respons, og sammenhengen er ikke alltid åpenbar. Endrer temperaturen seg med en grad om vinteren, får det stor effekt. En grad om sommeren får derimot ikke så stor konsekvens.

Og videre: et varmere klima kan resultere i kaldere jord, men det avhenger av hvordan nedbøren fordeles gjennom året. Snø isolerer, noe som betyr at snøfattige vintre gir en kaldere jord. Hypotesen er at mer frysing og tining frigjør større mengder nitrogen og karbon. Både nitrogen og karbon frigjøres når organisk materiale i jorden brytes ned. Nitrogen kan virke forurenssende, slik at vi kan få surere vann når nitrogenet vaskes ut. Får man økt karbon i vannet, gir det farge, og i tillegg vil for mye organisk materiale redusere drikke kvaliteten. Dette kan få store følger for oss i Norge, fordi mye av drikkevannet stammer fra overflatevann.

Foreløpige simuleringer på grunnlag av klimaendringene er usikre, men hvis de holder noenlunde stikk, kommer hele verden til å få negative konsekvenser.

Også samfunnet vil oppleve katastrofale følger med store tap av menneskeliv på grunn av endringene.

Menneskets helse knyttes direkte til klimaet. Ekspertene peker først og fremst på konsekvensene av ekstreme vær-situasjoner som flom, uvær og hetebølger. Men legger til at en høyere gjennomsnittstemperatur samtidig legger forholdene til rette for andre syk-

dommer, ikke minst malaria, fordi malariamygg og andre smittebærende insekter vil spre seg til nye områder.

Hvert år dør minst en million mennesker av malaria, og trenden er økende. Sannsynligheten taler for at det er de ekstreme vær-situasjoner som vil forårsake flest dødsfall. Vi må vise til konsekvensene av El Nino som førte til naturkatastrofer som kostet nærmere 130.000 menneskeliv.

Økonomiske bransjer har for lengst sett at klimaendringene koster. Bøndene måtte bære store tap på grunn av langvarige og brutale hetebølger. Serien av tornadoer som herjet USA, påførte bygninger, avlinger og infrastruktur skader. I hele verden, men spesielt i Kina, går flodene hvert år over sine bredder på grunn av regnværet, og vannmassene påfører store skader og dødsfall. I tillegg har det oppstått skogsbranner bl.a. i Australia, USA og sørøst Asia, og det er her snakk om store økonomiske tap. Her er et av de største paradoks; det er den fattige delen av verden som må betale mest for klimaendringene. For eksempel er det Afrika som må regne med flest dødsfall på grunn av malariaepidemien. Likeledes er det Afrika som sannsynligvis vil merke flest dødsfall på grunn av feilernæring som følge av klimaendringer. Også i forhold til helse, økonomi og miljøproblemer er det utviklingslandene som rammes hardest av endringene.

De globale kostnadene fra årets naturkatastrofer på grunn av klimaendringer forteller at det er tvingende nødvendig å få fortgang i klimaarbeidet, men til tross for det bryr verdens største makter seg ikke om det.

Selvfølgelig må vi lære å leve med det nye været, men er det også mulig å bremse de menneskelige krefter med sine ødeleggende angrep på det eksisterende naturlige miljøet? ■ ■ ■

Liviu Ene var medarbeider på Hogganvik fra 2002 til 2004.

FOKUS på miljø

I denne utgaven av Landsbyliv skal vi ta fokus i forskjellige tanker om hvordan vi tar vare på vår jord, inspirert av ordene som Svein Berglund innledet forrige utgave med: ”Camphillbevegelsen har tatt inn til sitt hjerte de mennesker som ikke er i stand til å tale sin egen sak i det store samfunn. Det er landsbyboerne jeg taler om. Samtidig har Camphill tatt opp forholdet til den umælende natur: jorden, plantene og dyrene gjennom det biologisk-dynamiske jordbruk og verkstedenes bruk av naturens produkter. Dette er de mennesker og den jord som trenger interesse og kjærlighet i dag.”

Vi håper at dette vil være av interesse for våre lesere, og oppfordrer dere til å skrive tilbake til oss om hva dere tenker. *Red.*

Fornybar energi, Camphill og Kristus-ånden

”Tenke globalt, handle lokalt” er et allment utsagn med mye visdom. Det uttrykker noe som lenge har levd i Camphills skjulte bevissthet, nemlig at det i vår tid gis store utfordringer for menneskelig utvikling, og at vår oppgave er å leve med en viss etikk og med visse verdier.

Tekst PATRICK LYDON
Oversatt av JAN BANG

Gjennom å bruke personlige, moralske kvaliteter skaper vi sosiale kvaliteter. Selv om våre steder er små, og selv om de ikke er velkjente, vil våre bestrebelse med å leve ut andre verdier i forskjellige sosiale forhold skape en forandring i den store menneskelig utviklingsstrøm. Dette var en sentral sak for de som stiftet Camphill i begynnelsen. De var jøder nesten alle som flyktet fra Østerrike like før andre verdenskrig. De visste ikke detaljer om hva nazistene gjorde, men de stiftet et lite, idealistisk fellesskap i nord Skottland, som hadde som mål å beskytte og å utvikle sårbare barn. Dette var deres direkte respons til denne enorme konflikten i Europa og verden.

- Vi er vesentlig ansvarlige for oss selv, for våre handlinger og for konsekvensene av våre handlinger. Dette er en komplisert oppgave i et fellesskap med mennesker som har spesielle behov, og som har vanskeligheter med sin selvbevissthet og med selvansvar. Men det er allikevel et sentralt prinsipp.
- Dette påvirker våre menneskelige forhold, også vårt forhold til jorden og til landskapet der hvor vi bor.
- Dette brer seg også til økonomien vår, og hvordan vår interne økonomi møter den lokale og nasjonale økonomien og tilslutt den internasjonale.
- Hvis vi vier våre anstrengelser til å ”gjøre det rette” i det sosiale, skulle vi ikke også gjøre det i andre sfærer, i økonomien, i miljøet osv.?

Foto Dag Balavoine

- Camphill er engasjert i forvandling av menneskets natur og menneskets svakheter til menneskets potensial. Dette har direkte med mennesker å gjøre, muligheten for dem å til forandre seg, å lære, å bearbeide seg selv og hverandre. Det har også å gjøre med samfunnet og fellesskapet, hvordan vi lever sammen.
- Å bruke vår lederskapsstyrke i den lokale miljø- og energiutvikling.

Det viktigste for meg har vært å utvikle vårt eget interne potensial, å skape en ny energiøkonomi basert på selvansvar som er lokalt og fornybart og på samme tid spare penger og realisere idealer og utarbeide praktiske løsninger.

For meg er impulsen til å utvikle fornybar energi sterkt forbundet med impulsen til å utvikle den lokale økonomien hvor hver Camphill landsby befinner seg. Dette er forbundet med Camphills sosiale impuls som er fundert på personlige forhold.

Jeg vet at det vi gjør i det lokale er forbundet med det globale, i priser, i tilgjengelighet av materialer og teknologi. Men jeg finner det vanskelig å forutsi hvordan verdensøkonomien skal utvikle seg og tror at vi må begynne hjemme med å gjøre vårt beste i det lokale og forbinde oss med de verdenstendenser vi tror er de beste.

Våre mål i Ballytobin-området var:

- Etablering av brenselssystemer som var mer miljøvennlige.
- Etablering av en lokal økonomi hvor vi kunne delta på en ansvarlig måte.

Dette er ikke en lett eller rett vei. Men vanskelighetene er fødselssmerter av fremtidens fellesskap. Det er et fellesskap hvor det skjulte potensial for hvert individ blir frigjort og skinner ut i verden. Det er dette lyset som St. Paulus beskrev med ordene ”Ikke meg, men Kristus i meg”. Vi kan legge til disse ord av Anke Weihs, en av Camphills stiftere: ”Ikke meg, men Kristus i deg”. Opplevelsen av indre vekst i andre mennesker kan utløse kraften for vekst i vår egen sjel. På denne måten kan Kristus-vesenet belyse hele verden. ■ ■ ■

Patrick Lydon fra Camphill Community Callan introduserte konferansen på Clanabogan. Teksten fant vi i sommerutgaven av Camphill Correspondance.

Vindmølle og varmepumpe

Dette er tatt fra Per Øverlands bok, Vallersund Gård, som vi anmeldte for et år siden her i Landsbyliv. Boken er stadig god, fylt av perler om Vallersund, og vi føler at akkurat dette avsnittet passer veldig godt inn i denne utgaven av Landsbyliv for å vise hvordan våre holdninger til miljøsaker forandrer seg over tid. Etter Per Øverlands innlegg trykker vi en oppdatering av vindmølledebatten som nå foregår på Vallersund, og vi inviterer våre lesere til å ta dette opp.

Red.

Tekst PER ØVERLAND
Foto DAG BALAVOINE

Når en nærmer seg Vallersund gård, ser en den høye vindmølla som er blitt noe av et landemerke for landsbyen. I dag er det akseptabelt å bygge vindmøller fordi strømprisen er blitt høy og fordi det er fare for energikrise i landet.

Tonen var en helt annen da vindmølla ble satt opp. Den ble oppført for å skaffe rimelig strøm, men tankegangen bak gikk langt dypere. Landsbyen ønsket å bli selvforsynt. En ønsket å ta naturens egne krefter i bruk. Liksom landsbyen ønsket å fremkalle helbredende krefter både

hos medarbeidere og beboere, slik ville en fremkalle hjelp fra vinden som nesten alltid gir en bakgrunnsmelodi her ved havet.

Vindmølla ble satt opp i 1987 og var beregnet å skulle produsere om lag 180.000 kilowattimer (kwt) i året. Det hele kostet kr 700.000.-. Da utstyret ble kjøpt fra firma 'Vestas', ble det en nervepirrende tid fordi det viste seg at firmaet var på konkurransens rand, men det gikk bra å få vårt prosjekt i havn. Produksjonen har vist seg å overgå prognosene. I 1989 var årsproduksjonen 185.000 kwt og i 1997 hele 191.000 kwt.

Noen år etter at vindmølla kom i drift, installerte Vallersund gård et varmepumpeanlegg som ble drevet av strøm fra vindmølla. Selve aggregatet til varmepumpen kostet 93.758.- og monteringen kr 50.000.- Dermed var landsbyen langt på vei selvhjulpne både med strøm og varme i husene.

Interessen for vindkraft og varmepumper har variert i de siste tyve årene. Av og til har interessen hos offentligheten blusset opp og stedet har hatt stor pågang av interesserte som vil lære av erfaringene her. Like ofte har interessen dabbet av igjen. Folk er stort sett opptatt av billigst

mulig strøm, og det har ikke vært nok til å holde interessen oppe. Den 13. oktober 1990 hadde 'Ukeadressa' i Trondheim et stort oppslag med overskriften 'Vindmølle driver varmepumpe'. Artikkelen begynner slik: "Det er første gang noen prøver dette i Norge, og idealistene på gården får både penger og hjelp fra forskere til prosjektet.

På toppen av fjellet bak Vallersund Gård står en av Norges tre vindmøller og suger i seg mye av den vinden som det forblåste kyst-Norge har mer enn nok av. Møllen forsyner beboerne i kollektivet med over halvparten av den strømmen de trenger til hus, gård og verksted. Nedenfor gården ligger sjøen, brukt til mye, men ennå ikke til å varme opp hus. I løpet av dette året kan det hende at idealistene i kollektivet har erobret det varme sjøvannet. En varmepumpe skal "stjele" varme fra sjøen og via et rørsystem bringe varme rundt til de 30 menneskene som bor på Vallersund Gård...

Vindmøllekraft er en sjeldenhet i Norge, og kombinasjonen vindmølle/varmepumpe er helt unik. Det dristige prosjektet er såpass realistisk at kollektivet har fått et par hundre tusen kroner i støtte til planlegging og drift av blant andre NVE. Og forskere fra SINTEF kuldeteknikk vil være med i prosjektet."

Støtten til anlegget var en god håndsrekning, men det alt vesentlige av kostnadene ble båret av Landsbystiftelsen. Dessuten fikk både NVE (Norges Vassdrags og Energiverk) og SINTEF nytte av sin deltakelse i prosjektet. I 1993 gav NVE forskerne ved SINTEF kuldeteknikk i oppdrag å analysere og vurdere erfaringene med vindmølle og varmepumpe.

Rapporten er datert 22. desember 1993 og vurderer alle sider av anlegget. Der kan vi lese: "For å gjøre seg mest mulig uavhengig av kraftkjøp utenfra, ønsket Vallersund Gård å installere varmepumpe for dermed å kunne utnytte el. produksjonen fra vindmøllen bedre.

(Fortsetter på side 22)

Det ble valgt å sette inn en sjøvannbasert varmepumpe med HFK-152a som arbeidsmedium.

Varmepumpen er knyttet til et nærvarmeanlegg som fordeler varmt vann ut til alle byggene.

Varmepumpen ved Vallersund Gård fungerer driftsmessig og teknisk meget bra." Anlegget kommer bra fra den kritiske gjennomgåelsen.

Rapporten regner også på alternative løsninger av et slikt anlegg og har nok fått betydning for videre arbeid hos andre. I konklusjonen antydes en ombygging av anlegget: "For Vallersund Gård vil det naturligvis i hovedsak være et økonomispørsmål hvorvidt de vil satse på en slik løsning eller ikke. Det kan også fungere helt greit slik det nå er." Ti år etter kan vi slå fast at det har fungert helt fint.

Også Norges Teknisk Naturvitenskapelige Universitet (NTNU) har vært opptatt av vindkraften her ute. I 1996 kom det en hovedoppgave i fysikk med tittelen 'Undersøkelse av vindforhold ved Vallersund' av P. H. Clausen.

For å vise litt av offentlighetens interesse for utnyttelsen av vindkraft her ute skal vi ta med litt fra Adresseavisen fra 17. januar 1998.

Da var den store nyheten at det var planlagt en milliardinvestering i vindkraft på Frøya og Smøla, men mest plass spanderte avisen på vår vindmølle. Den skriver blant annet:

"Mange sperret opp øynene da en av Norges første vindmøller ble bygd i Bjugn for vel ti år siden. Det siste året har Vallersund Gård blitt nedringt av folk som vurderer å satse på vindkraft. Etter at prisen på kraft steg i fjor, ringte mange og spurte om vår private vindmølle, sier Gerrit Overweg ved Landsbystiftelsen Vallersund Gård." Landsbyene ønsker jo å være til inspirasjon i naturvennlig bruk i enhver forstand av ordet. Derfor er det gledelig med den offentlige interessen på denne sektoren av riktig bruk av naturressursene. Det kan bli spennende å se hvorledes ettertiden vil vurdere vår innsats i bruk av vind og sjøvarme. ■ ■ ■

Per Øverland fortsetter i neste utgave med noen tanker fra dagens debatt på Vallersund om hvordan de skal fortsette, fornye eller nedlegge det nåværende opplegget. Red.

Biomasse og Biogass - fornybare energitiltak i Irland

Foto Jan Bang

Den 29. september 2004 ble "Fornybar Energi Prosjektet" lansert av Camphill Community Clanabogan sammen med Omagh Environment and Energy Consortium (OEEC). Prosjektet vil møte et behov for opplæring av de som vil bruke fornybar energi.

Tekst HETTY van BRANDENBURG
Oversatt av JAN BANG

Siden det begynte har Clanabogan opplevd en strøm av gjester for å se på disse "fornybare energikilder" – vindmølle, solpaneler, varmepumper og trellisbrennere. En rekke kurs er blitt gjennomført sammen med Omagh College, som også er partner i OEEC. Disse kursene var lagt opp for spesialister i biomasseteknologi, installatører, rørleggere og elektriskere. Et annet utbytte av prosjektet er at nå blir støtteordninger mulige for utbygging av vindmøller i de nærliggende Sperrin-fjellene, som da sprer fordelene lokalt. I Clanabogan er landsbyens biologiske rensedammer allerede etablert.

Fordi bruken av alternative energikilder også har begynt å bli tatt i bruk i andre Camphill landsbyer, oppsto det et ønske om å dele erfaringer og kunnskaper og å reflektere på spørsmålet hva denne nye retningen har å gjøre i Camphill miljøet. Derfor ble det organisert en Camphillkonferanse, der lokale spesialister som var opptatt av fornybar energi-prosjekter i Nord Irland ble invitert til å møte Camphilldeltagere fra hele Irland, Skottland, England, Tyskland og Nederland. Stoffet som ble presentert av disse spesialistene ble tatt vel imot av deltagerne. Blant bidragene var lysbildepresentasjoner av tekniske aspekter og praktisk bruk av fornybar energikilder fra ulike steder, vedbrennere, solpanel, vindmøller, varmepumper og vannenergi.

Fra alle deltagerne var det en sterk personlig forpliktelse til den etiske siden ved fornybar energi, bekymring for miljøet og en bevissthet om at energisparing og fornybar energi har en stor rolle å spille når det gjelder å ta vare på jordens fremtid.

Det var også inspirerende å høre fra de forskjellige deltagerne hva arbeidet i Camphill betyr for dem. Malachy McAleer, ansvarlig leder for Technology and Training på Omagh College, nevnte i sitt innlegg at det var akkurat Camphill-etikken som fikk ham til å henvende seg til Clanabogan for å bli en partner i OEEC. En stor biomasseforbrenner skal bli installert i Omagh College, og bruk av biomasse fra landsbyens gård skal bli prøvet. Han la til at opp til da hadde over 700 gårdbrukere og 250 teknikere besøkt prosjektet.

En gjest fra Tyskland var Heiner Fröling, som representerte den største vedovnen som er blitt produsert i Europa. Hans første møte med Camphill var gjennom sønnen som hadde vært ett år i Camphill Ballytobin. Det som hadde gjort størst inntrykk på ham, var å se hvordan yngre mennesker kunne oppdage utfordringene og mulighetene til å ta virkelig ansvar.

Andre deltagere snakket om hvor viktig det var å samarbeide, og de beundret miljøarbeidet som foregår i Camphill. De kommenterte hvor mye kunnskap de hadde opplevd på Clanabogan, som gjorde samarbeidet så fruktbart. Dette og de mange livlige samtaler bidro til å skape en varm stemning på konferansen. Lokale firmaer som spesialiserte seg på fornybar energi, fant mye kunnskap og ekspertise fra Tyskland, Sverige, Frankrike og Danmark hvor fornybar energi er godt utviklet gjennom flere tiår. I dag er Tyskland verdens største forbruker av fornybar energi.

Det var Martin Sturm, bonden på Clanabogan, med sin bakgrunn fra Tyskland og Østerrike og med kunnskap om teknologien de bruker i Europa, som innførte ideen med oppvarming av bygninger ved bruk av biomasse. Omagh College ble etter hvert involvert med Clanabogan og tilbød trening.

De irske bønderne på Camphill Ballytobin var på utkikk etter måter de kunne bruke fjøsavfall på, å skape arbeidsplasser for lokalbefolkningen og oppvarming av deres nye forsamlingshall. Når de fant ideen om å bruke kumøkk og matavfall til å produsere biogass, med biprodukter

Foto Jan Bang

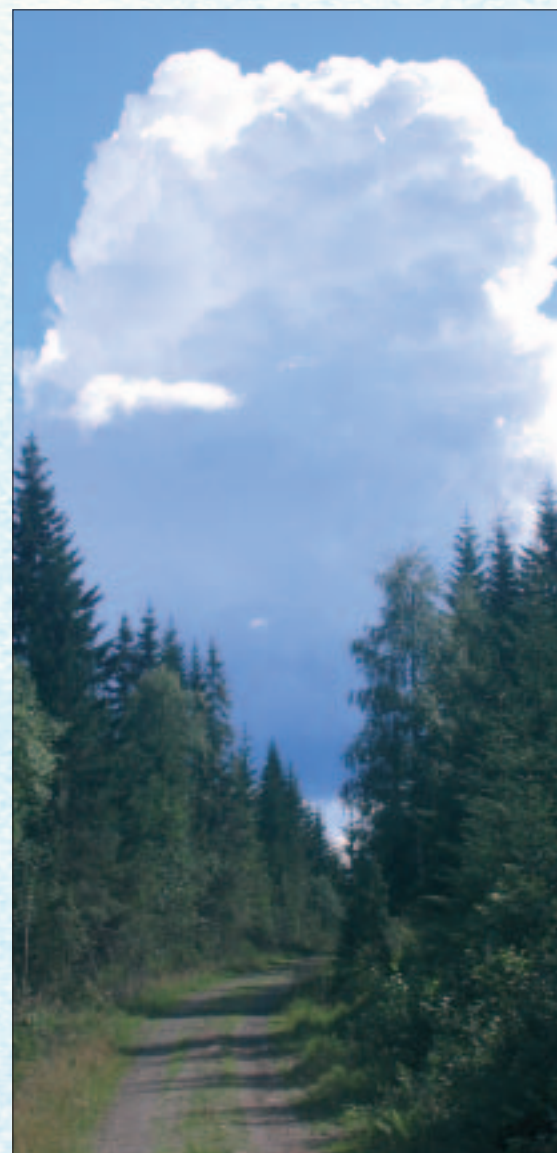
som består av gjødsel og rent vann, begynte de med biogassproduksjon, for i første omgang å opparbeide erfaring. Når de kom så langt at de trengte teknisk videreutdanning, organiserte de et samarbeid med tyske partnere.

Disse eksempler viser hvor viktig det er å samarbeide, og det var et ønske om at dette skulle bre seg til flere Camphillsteder, og at de som var tilstede på konferansen skulle holde kontakt videre.

Martin Sturm ga uttrykk for sitt håp om at Camphill skulle vinne en sentral plass gjennom denne konferansen om fremtiden for fornybar energi. Han sa at en av Camphills sentrale mål var å tjene behov, å se når behov forandrer seg og å ta opp nye utfordringer. Det ser ut til at Camphills engasjement på dette området har etablert seg godt. ■ ■ ■

Fra Camphill Correspondance, sommerutgave 2005.

I neste utgave vil Landsbyliv sette "FOKUS" på et annet tema. Er det noen av våre lesere som har noe på hjertet, er vi takknemlige for å høre fra dere. *Red.*

Denne spalten følger medarbeidere som har flyttet ut av landsbyene og etablert seg i andre virksomheter. Camphillsteder er som planter, de sprer sine frø ut. Vi skal se litt på noen av disse frøene, og hvordan de har spiret andre steder og på andre måter i samfunnet vårt.

Red.

Maria Bjune

Maria Bjune har vært medlem av Representantskapet i fem år og gjorde en stor innsats for Stiftelsen ved å kartlegge den pedagogiske delen av vårt arbeid. Rapporten hun skrev var stort sett grunnlaget som Landsby-skolen ble bygget på. Landsbyliv traff henne på Hadeland, hvor hun bor sammen med sin Ole på en gård med utsikt over Jarennvannet.

kunne ta en spøkefull tone fra første stund! Dessuten hadde jeg i flere år vært ferieavløser ved Fossnes sentralhjem for psykisk utviklingshemmede.

Tekst og foto JAN BANG

Maria Bjune: Jeg vokste opp på en gård i Vestfold, ikke langt fra Vidaråsen. Jeg husker ikke akkurat når det var, det var i alle fall ingen aha-opplevelse, men jeg har alltid visst at jeg skulle gå inn for jordbruk, beskjeftige meg med biologisk jordbruk. Gården var ikke økologisk, det var en helt vanlig gård, først med melkekuer, etter hvert med spesialisering på gris. Jeg var glad i arbeidet. Jeg kan si at jeg har alltid hatt bevissthet for økologisk jordbruk.

Landsbyliv: Hvordan kom du deg til Camphill?

Maria Bjune: Jeg har aldri bodd i Camphill i Norge, men var et år på Camphill Kimberton Hills i Amerika. Det var året etter at jeg var ferdig med gymnaset, og jeg reiste som landbrukspraktikant. Og det var jo også litt eventyrlyst, da! Jeg ville lære mer om både antroposofi og om biodynamisk jordbruk. Jeg valgte Kimberton fordi stedet var kjent for å være dyktig innen landbruk, og det stemte til forventningene.

Jeg bodde i et klassisk Camphill hus. Vi var fire landsbyboere, en familie med tre barn, meg og av og til en medarbeider til. Omgang med landsbyboere var ikke så fremmed for meg. Vi hadde en psykisk utviklingshemmet gutt på en nabogård der jeg vokste opp, så akkurat det hadde jeg et avslappet forhold til. Jeg

LBL: Fikk du anledning til å studere antroposofi?

MB: Å ja, da. Vi gjennomgikk landbrukskurset til Rudolf Steiner en halv dag i uken. Det tok nesten hele det året.

LBL: Du ble ikke skremt av å hoppe rett inn i det?

MB: Overhodet ikke. Vi laget preparater og kompost og mye annet. Sherry Wildfeuer bodde i nabohuset, hun utgir den biodynamiske jordbrukskalender hvert år. Jeg får den tilsendt, jeg har hele samlingen fra 1980 til nå.

LBL: Bruker du dem?

MB: Jeg brukte dem mye på Aurlandskolen i undervisningen.

LBL: Er den relevant her i Norge?

MB: Maria Thun er nok mer relevant her i landet. Men det er jo mye allment i Sherrys kalender, særlig artiklene.

LBL: Og når året var ferdig?

MB: Da kom jeg tilbake for å studere. Jeg ble agronom fra landbrukskole og cand.polit fra universitetet. Det tok meg flere år. Jeg skrev hovedoppgaven om matsikkerhet i Afrika med utgangspunkt i at lokalt og helst biologisk dyrket mat bidrar til matsikkerhet.

LBL: Dette er jo i sterk motsetning til mange i det industrielle jordbruket!

MB: Ja, de hevder at biologisk jordbruk er en frynsete sak, men jeg er overbevist om at biologisk dyrking gir matsikkerhet, særlig i u-land, og det er basert på direkte erfaringer. Jeg var 8 måneder i Sudan, oppe i fjellene med nomader. Det var på den tiden borgerkrig mellom Etiopia og Eritrea; det lå minefelt ikke langt unna! Det var flyktinger over alt, nokså uorganiserte, og det var dårlige forhold. I landsbyene reiste mannfolk vekk for å tjene penger i havnebyene. Der bar de sekker korn fra lageret til båtene til eksport, og fra båtene tilbake til lageret bar de bistandskorn! Dette i 40 graders varme. De gode mennene kom tilbake med penger, de andre ble bare borte. Unger og kvinner ble igjen i landsbyene, det var stramme forhold.

LBL: Dette må ha vært en sterk opplevelse for deg!

MB: Ja, du kan si det satte sitt preg. Jeg fikk dysenteri og spanderte nesten et år på do! Innimellom skrev jeg ned hovedoppgaven og tok en pedagogisk utdannelse. Med det gikk jeg inn i Sogn Jord- og Hagebrukskole i Aurland, fire år som lektor og fem år som rektor, med ett års permisjon mot slutten.

LBL: Kan du sammenligne livet på skolen og livet i Camphillfelleskapet?

MB: Det var omkring 50 elever og 26 ansatte. Aurland er internatskole, en del av videregående opplæring. Elevene var litt eldre, ofte med noen års livserfaring. Gjennomsnittsalderen var 24 år. Aurland var jo en skole og ikke en landsby, alle var ansatte, men det var mye fellesskap, særlig sammenlignet med andre skoler. Man gjorde det som måtte gjøres og telte ikke timer. Det falt jo naturlig for meg, forsterket etter det året i Kimberton. En annen ting jeg tok med meg fra Kimberton, var biodynamisk jordbruk. Jeg innførte at hver elev skulle få en bakgrunnsorientering i dette, det var her jeg brukte jordbrukskalenderen, eller rettene kalt stjernekalenderen. Elevene fikk også se Solborg eller Vidaråsen, så de fikk den erfaringen rett i hendene. Flere av dem gikk videre inn i Camphill bevegelsen etterpå. Jeg må si at jeg er virkelig stolt av de elevene vi hadde i de årene.

LBL: Hvordan ble du trukket tilbake inn i Camphill?

MB: Etter Aurland flyttet jeg til Østlandet og arbeider i Norges Vel som senior rådgiver og prosjektleder. Da spurte Lars Henrik Nesheim meg om å bli medlem av Representantskapet. Vi hadde blitt kjent med hverandre først når jeg tok elevene på besøk til Vidaråsen og etterpå når hans datter Agnes ble en av elevene på Aurland. Jeg ble litt involvert i Brobyggerskolen og satt i styret der en stund. Det var gjennom dette at jeg fikk oppgaven å skrive rapporten "Kurs og Opplæring i regi av Landsbystiftelsen".

LBL: Ja, og det var jo der vi ble kjent med hverandre! Kan du si noe om hvordan du opplever Camphill i dag?

MB: Det er et møtested mellom mennesker. Landsbystiftelsen har så mange skjulte verdier, - den er for samfunnet omtrent hva regnskogen er for medisinen! I Norges Vel er jeg blant annet opptatt av to prosjekter som jeg opplever tilknyttet Camphill. Det ene er "Bomiljø på landbruks-eiendommer", og Camphill er jo et godt eksempel på det. Det andre er "Andelslandbruk (CSA) – tilpasning til norske forhold" Det har fellestrekk med praksis innenfor Camphill og har med fellesansvar å gjøre. Vi er alle bønder, noen mer aktive, andre mer passive. Noen jobber, noen betaler. De som betaler får produkter i retur. Alle er med på å støtte jordbruket.

LBL: Ja, dette er jo ett av grunnprinsippene våre i landsbyene.

MB: Jeg må også nevne Johannes Hertzberg. Han har vært som en rød tråd i livet mitt. Jeg kom først i kontakt med ham gjennom en studiegruppe i Tønsberg da jeg var 18 år gammel. Det var han som hjalp meg å finne frem til Kimberton da jeg lette etter en praksisplass for å oppleve biodynamisk jordbruk. Jeg treffer han ved tilfeldigheter, på toget, på en krakk på Karl Johan, og vi har alltid mye å prate om. Han har alltid gitt meg en retning. ■ ■ ■

Barnefødsler på Hogganvik

Kristin og Jan Hansen har fått barn nr. 2 – en jente.

Taru Latunnen og Robert Matsson har fått barn nr. 5 – en jente.

Josefine

Jenni Kathrin

Landsbyliv gratulerer alle sammen!

Vidaråsen

Ellen Brøymer døde plutselig i løpet av sommeren på Vidaråsen. Vi trykker en nekrolog etter henne i neste utgave. *Red.*

Betrakter en blyant

Å sikre at det vi gjør, ikke bare er godt nok, men er veldig bra

Under denne spalten ønsker vi å debattere litt. Det kan gjerne være kontroversielt og provoserende slik at noen kan reagere og komme med reaksjoner på noe de ikke er enige i. Da håper vi at dere vil skrive til oss i redaksjonen.

Red.

Dialog

Kan du forklare meg hva livet og døden er?

Det kan jeg ikke.

Jamen alle bøkene du leser?

De forteller om smerten ved det å ikke finne svar

på slike spørsmål du stiller.

Da spytter jeg på bøkene dine.

Kolbjørn Falkeid -97

Tekst INGELISE NICOLAYSEN

Jeg vil gjerne komme med et innspill til debatten rundt den nye lovendring vi er på vei inn i. Som regel hører man mye tvil og sorg, den gamle tiden er svunnen og en ny er i anmarsj, og hvordan skal det gå? "Dokumentasjon, regler, lovverk og det kommunale trege, vrang drivverket å forholde seg til. Hvordan skal det gå?"

Foto Dag Balavoine

Foto Ursula Steinke

Vi er alle opptatt av utvikling, vi vet vi må finne nye mål, nye måter å gjøre ting på hver gang et sted er i endring, – det skjer hvert år. Nye medarbeidere kommer, gamle går. Det er faktisk et generasjonsskifte i gang i Camphill Norge i disse tider. Det er vanskelige tider. Noen takler dette svært bra, men vi vet at det for mange ikke er lett å tre inn i pensjonistenes rekker. Det å være pensjonist er vel ikke ensbetydende med å være avleggs? Det er ikke lett å slippe "tøylene" – selv om man ser at den nye tid er her og den er egentlig ikke helt min. Som pensjonist har man endelig tid og mulighet til å gå dypere inn i de studier, kunstneriske aktiviteter, reiser, bidrag av kulturell art, listen er uendelig her – alt etter hva man er interessert i. Alle våre pensjonister har en stor verdi. De er gullgruver av erfaringer og kunnskaper. Noen av dem ønsker å dele av seg, andre sier at nok er nok. Hver og en må finne sin vei – og gå den. Slik er det for pensjonister, for folk flest, for oss på Camphillstedene. Det som er viktig, er at vi gir rom til hverandre slik at vi har plass til å gå den veien vi skal gå.

Disse nye tider som kommer oss i møte? Å utvikle en godt fungerende,

inkluderende sosial organisme har en stor sammenheng med den dokumentasjonen vi har og er i ferd med å videreutvikle. Utfordringen vi møter i ordet "Intern Kontroll" består i å skape en kultur – en dokumentert kultur – som understøtter "Camphillernes" motivasjon, initiativ og entusiasme for å ville "holde orden i eget hus". Hvem er disse "Camphillere"? Slik det ser ut pr. i dag er det alle som bor og arbeider på stedene, alle som bor på stedene og samtidig har et arbeid utenfor, alle som bor utenfor og har sin jobb på stedet, alle som bor og arbeider utenfor, men som gir sitt bidrag til stedene enten i form av velvilje, styrearbeid, støtte, osv. Det er mange variasjoner av Camphill-livet – og alle er like viktige i vår tid.

En "firkantet byråkratisme" kan faktisk være en kilde til å utvikle ny fleksibilitet i våre steders struktur. Et verktøy som sikrer at våre metoder, våre erfaringer og teorier blir tatt vare på og satt inn på riktig måte – til fordel for alle. Det som blant annet blir viktig, er at vi ser på "lederstrukturen". De som er i "ledende" posisjoner må være godt informert om Landsbystiftelsens målsetninger og

visjon, samt intern kontroll – oppbygging, mening og muligheter. For det er faktisk slik at mulighetene er store innenfor denne såkalte "kontrollen". Det er vel nettopp dette ordet "kontroll" som skremmer mange. Da kan man heller benytte seg av ordet "Kvalitetssikring" – vi vil sikre at det er en viss kvalitet i det vi gjør.

De som er i "ledende" roller, – de som tar avgjørelser på andre mennesker vegne: husansvarlige, verkstedsansvarlige, gruppeledere, osv, bør det stilles større krav til. Ja – vi er en "inkluderende arbeidsplass" – det kan allikevel ikke bety at man ikke kan "stille krav" til personer som skal være i disse "lederroller". Vi trenger av erfaring flere verktøy for å klargjøre disse roller og vite hva vi skal stille krav om. Setter man uerfarne eller uegnede folk inn i slike posisjoner har det vist seg at noen har tilegnet seg en autoritet de egentlig ikke mestrer.

Det er en klar forskjell på det å være tydelig og det å være autoritær. Utfallet av "på tatt eller påkrevd autoritet" kan også føre til bruk av herskertechnikker. Den man ikke liker, eller den som ikke gjør som jeg vil – overser jeg.

Det forteller andre at man er mindre verd og uviktig. Man kan latterliggjøre andres meninger, holdninger, synspunkter – for å beholde sin posisjon. Eller man kan holde tilbake informasjon: Ikke alle blir informert, noen er uvitende om hva som skjer. Dette gir "lederen" muligheter for å manipulere og styre utviklingen i sin retning.

Dobbeltstraff: Samme hvordan du gjør det – du gjør det med den beste vilje – galt blir det uansett. En leder kan faktisk være litt "lat". Å være litt lat og nysgjerrig er faktisk en bra lederegenskap som kan fremme en innsats hos medarbeidere. Man trenger ikke å ha kontroll på absolutt alt – det er i første omgang langt viktigere å være nysgjerrig og stille spørsmål – akseptere svarene og ta disse på alvor. Det er flere måter å gjøre en ting på. Gjennom å stille masse spørsmål viser man at man er interessert.

Påføring av skyld og skam: En kombinasjon av latterliggjøring og dobbeltstraff. Man tar ikke ansvar for at det er

blitt gjort en feilvurdering. I stedet for å løse situasjonen og begynne forfra – finner man seg en syndebook. Slike ting kan unngås om man setter inn et kvalitetssikringssystem på de fleste områder av livet vårt.

Når det oppstår svikt og problemer, er det viktig at man ikke finner "nødløsninger" – glatte over situasjoner, finne noen å henge feilen på, se bort fra feil som har oppstått, men ha fokus på "hvem har gjort feil – hvor ligger problemet", og så gripe fatt i det helt objektivt – og da bruke "kvalitetssikringssystemet" som et verktøy. Leter man etter syndebooker å henge "feilene" på (feil som ofte har oppstått på grunn av misforståelser, feilvurderinger, etc.) – så dekker man over de faktiske forhold. Bruk av et dokumentert system vil hjelpe stedet til å vise til et verktøy som skal hjelpe til med å løse problemet – finne en forbedring. Det kreves en konstruktiv kritisk vurdering. Dette betyr rett og slett å ta hverandre på alvor – plassere "problemet", finne løsninger og hjelpe oss til å plassere den rette kompetanse på riktig plass.

Jeg vet at alle steder har en intern kontroll i gang, men at det er nødvendig med en gjennomgang, evaluering og fornyelse av "systemet". Gamle rutiner må "oppheves", utarbeiding av nye rutiner må gå hånd i hånd med innføring av noe nytt. Det har vært og vil bli en vanskelig prosess. Mye grunnet mangel på innsikt i hva dette systemet egentlig kan bety for stedet, men også grunnet en redsel for å ta ansvar for sine handlinger, for sine "feil". Det blir gråt og tenners gnissel for de fleste av oss – men med hjelp av en positiv holdning til at dette kan vi, et positivt syn på at det faktisk finnes mennesker i de kommunale systemer som har erfaring, mulighet og vilje til nytenking, – vil og kan det utkrystallisere seg en ny visjon, et nytt mål, en ny måte å arbeide, leve og tenke på som kan føre Camphill inn i en ny tidsalder.

Camphill er og har vært et viktig bidrag i samfunnsutviklingen. Man kan bruke systemet for det det er verdt – det finnes positive systemer som fremmer positiv utvikling. Ta i bruk "Den gode samtale" – som bl.a. ble lagt frem for oss av

Foto Dag Balavoine

Kronprinsesse Mette Marit og Kronprins Haakon Magnus. Man kan si mangt og meget om kongehuset, som jo er et gammelt og pinlig strukturert system, men der har den gode samtale ført til en åpning, nytenkning og aksept som viser at det er mulig å tenke systematisk lovmessig strukturert og samtidig beholde sine verdier, visjoner, medmenneskelighet og varme. ■ ■ ■

I vest vandrer havet
Sørover mot seg selv
Slik vi vandrer mot oss selv
For hvert år vi går fra oss.

Under havet ligger svarte dyp
Og venter.

Vi venter på oss selv
På bunnen av blikket
I et land hvor den som ser i brønnen
Stirrer nedenfra.

Kolbjørn Falkeid -95

Vi inviterer våre lesere til å svare
eller kommentere brevet fra Ingelise.
Red.

Takknemlighet for ens eksistens

Sjette betingelse:

Å øve takknemlighet, takknemlighet for ens eksistens. Å utvikle en altomfattende kjærlighet. Bare det man elsker kan åpenbare seg for oss.

Oversatt av DAG BALAVOINE

Å øve takknemlighet er veldig vanskelig for en melankoliker, en som alltid synes livet er hardt og vanskelig, slik jeg selv gjør. Likevel kan en bevisst trene seg opp i det. Når man ser tilbake på dagen, kan en vanligvis finne øyeblikk som var gode, øyeblikk som man kan være takknemlig for, selv om det ellers var den svarteste dag. Dette øyeblikket skal en forsøke å holde fast i ens bevissthet og grunne på det.

I løpet av dagene er det mange ting som kan gi oss glede. Vanligvis tar vi ikke stor notis av dem, vi tar det for gitt, bare "suser" forbi dem. For meg er disse øyeblikkene oftest en naturopplevelse: En vakker solnedgang, blomster, trær, fugler som leker i vinden, stormskyer og regnbuer. Hemmeligheten synes å være å ta et øyeblikks pause og – "å drikke inn skjønnheten". Dette nærer oss. Slik er det de åndelige vesener bakenfor den ytre natur prøver å nærme oss.

Det er også en skjønnhet inne i huset. Et rom som er smakfullt innredet og gjort i stand, vakker musikk, ild på peisen. Igjen, man skulle ikke suse gjennom rommet i slike øyeblikk, opptatt med å få unnagjort neste oppgave, men sitte ned et øyeblikk og å la atmosfæren helbrede og nærme oss. Den hjelpsomme husånden lovpriser oss for å ha skapt et hjem.

I møte med en venn, i dypet av en samtale, mens man leker eller har samvær med barna, kan også glede og takknemlighet stige fram. I slike møter sovner vi inn i den andre. Vi opplever en samhørighet, som er en motkraft til den isolasjonstendens som de fleste av oss er konfrontert med i vår tid.

Også i samlinger med et åndelig innhold kan vi oppleve den velsignelsen som en våken forberedt gruppe kan frambringe. Det være seg religiøse og meditative øyeblikk men også i alle årstidsfeiringene.

Kunsten å uttrykke takknemlighet overfor andre er også hjelpsomt. Å si "takk" eller å gi berømmelse til en annen person er en overraskende vanskelig ting å gjøre og trenger bevisst håndtering. Hvis en klarer å gi berømmelse der det er fortjent, kan det frigjøre den andre til å ta et nytt skritt i sin utvikling. Det kan også

forløse mellommenneskelige "gnisninger" og bringe glede. Men det må være ekte og komme rett fra hjertet.

I Steiners karmaforedrag (7. syklus, 7. foredrag) beskriver han hvordan en skulle lære å være takknemlig, også for de vanskelige opplevelsene i livet. Han sier: "Ved å se tilbake på livet, vi kan oppdage at det er særlig de vanskelighetene vi har gjennomlevet som har gjort oss til den vi er i dag." Han sier at det er viktig å være takknemlig for alt livet bringer, de små ting, de smertefulle ting og likeledes de gledelige opplevelsene vi har. Smerte og lidelse gjør oss til mer åndelige, mer dyptgående personigheter. Hvis vi klarer å utvikle takknemlighetsfølelsen for hele vår eksistens, vil vi begynne å oppleve den kjærligheten og støtten som de åndelige kreftene som omgir oss, gir.

Denne betingelse kan bli knyttet opp til vekstkreftenes livsprosess. Bare det vi elsker, kan åpenbare sine hemmeligheter for oss. Når vi er like åpne for naturens hemmeligheter som den menneskelige streben, vokser vår livserfaring. Ved å føle takknemlighet åpner vi oss, vi føler glede og entusiasme og slik kommuniserer vi med verden og ånden. Dette gjør våre liv rikere, og vi modnes som mennesker. ■ ■ ■

Pingvinenes liv

Hvorfor smiler vi og føler oss alltid litt hevet over pingvinene når vi møter dem? Og hvorfor kjenner vi en tragikomisk medfølelse for dem når vi tenker på disse små som oppreiste dyr?

Tekst KARL KÖNIG oversatt av SIGRUN og DAG BALAVOINE

Er det karikaturen av en fugl som får oss til å smile av pingvinen? Den er en fugl, og allikevel er den ingen fugl. For fly kan den ikke, og de to vingene den har er bare som forkrøplede stumper, lik misdannede fjærdekkede armer som den hjelpeløst beveger opp og ned. Strekker pingvinen armene ut, blir det en ubehjelpelig bevegelse, for aldri, – det ser man, kunne disse stumpene heve den trinne kroppen opp i luften. Men at denne fuglen ikke kan fly gjør ham ikke til en latterlig, men til en tragisk skikkelse.

Komikken som utgår fra ham, har en annen gåte. Ligger den ikke der pingvinen prøver å etterligne mennesket? Istedenfor å fly stiller han seg oppreist når han er på land. Og der begynner han å skravle, sladre og oppføre seg så selvhøytidelig, som om han virkelig var en viktig person. Slik ser det ut for oss, og derfor brer munnen vår seg ut til et smil. Det er som om en fisk, der bukfinnene var blitt til føtter, som stolpret seg oppreist omkring på land.

Pingvinen er egentlig en fugl som er forvandlet til fisk. Hans element er

vannet og det er der han er helt hjemme. I Brehm's "Dyreliv", heter det: "For det meste svømmer de under vann i ca 30 meter, så hopper de inntil 30 cm over vannflaten, trolig for å få luft akkurat slik som de små delfinene gjør, og etter et 60 til 80 cm langt hopp forsvinner de igjen ned i vannet." Ved denne type bevegelse betjener de seg kun av vingene. De flyr i vannet,... ved dette beveger de seg med overordentlig hurtighet gjennom bølgene, ifølge Chun, så raskt at de med lekende letthet kan dra forbi et dampskip i fart. Hos Gerlach leser vi: "Med sine vinger kan de ikke lenger fly i luften, og derfor fører de flyvebevegelsene med seg under vann. Luffevingene dreier seg i raske svingninger og gjør nærmere to hundre slag i minuttet. Pingvinene suser fremover som i glideflukt under vann og legger bak seg 10 m i sekundet".

Derfor kan de lett svømme og legger bak seg en kilometer på to minutter og 30 km på en time. Er det da så underlig at det fremdeles ikke er klarhet om hvor de reiser hen når de forsvinner, forlater øya og hopper i havet med sine store unger? Kanskje er alle de sydlige hav, helt opp til ekvator, deres levested. Vi vet det ikke, men vannet er deres rette miljø.

Det er først når de kommer på land for å hekke og klekke sine egg at vi synes de er komiske. Nå tar de nemlig fuglelivet på seg som en erindring; hanner og hunner finner hverandre, de bygger reder og starter et respektabelt

familieliv. Fra å være en rask jeger er han nå blitt en lovlydig borger. En fisk har forvandlet seg til en fugl.

Den oppreiste gangen og den spesielle tegning og fargen på fjærdrakten med hvit farge over mage og bryst og svart snippkjolelignende rygg understreker denne borgerlighet enda tydeligere. I tillegg står de der sammen i tusener; de skravler, sladrer, dytter på hverandre, tar fra hverandre de steinene som de trenger til redebygging, røver til seg også ved leilighet en annens kone og hennes egg som hun har passet godt på. Men de er til tross for dette gode ektefolk og trofaste foreldre. Disse egenskapene, som i dag allerede er nøye observert og utførlig beskrevet, gjør pingvinen på land til en komisk figur. Han må være en fugl og kan likevel ikke være det fordi han mangler vinger og er derfor bundet til jorden.

For å komme over denne mangel forsøker han å ligne mennesket. Å våge dette er likevel lite klokt.

Slik lever pingvinen en mislykket tilværelse, dømt til å forlate hjemmet sitt i havet hvert halve år, stige på land i en slags mellomtilstand og som i en erindring gjenta det fugleliv som han engang hadde, samtidig som han står oppreist, men likevel, uten å kunne være et menneske. Hvem blir ikke minnet om forbannelser og trylleformler, som fanger mennesker inn i dyreskikkelser? Eller forbannelser av levende vesener til å tilbringe en del av sin tilværelse på steder som blir til plage for dem? Slik som Demeters datter engang ble sendt ned til underverdenen og fikk kun komme opp i lyset noen få måneder! En lignende hemmelighet ligger skjult i pingvinenes liv, dekket over av en maske av ufullkommenhet og komikk. Har Circe, Helios sin datter, den mektige trollkvinnen, hatt en finger med i spillet her? ■ ■ ■

ØKOLOGISK MAT

– ikke bare "blåbær"

Bryte ned og bygge opp

Det er med mat som med fysisk trening: - enten vi spiser eller trener utsetter vi kroppen for en belastning. Vi setter rett og slett i gang nedbrytningsprosesser. Når vi spiser oppstår det uunngåelig skader på arvestoffet vårt i DNA-kjeden. Skadene skyldes såkalte frie radikaler, sykdomsfremkallende stoffer som dannes i stoffskiftet.

Men så snart vi er ferdige med et måltid starter kroppen med gjenoppbyggingsprosesser. Tre japanske forskere har publisert en artikkel i tidsskriftet "Mutation Research", der de dokumenterer at økologiske grønnsakssaft er i gjennomsnitt har 65% større evne enn konvensjonelle safter til å reparere kromosomskader på DNA-kjeden.

Antioksidanter mot livsstilssykdommer

Fra før er det kjent at antioksidanter er det beste våpen i kampen mot de frie radikalene. Antioksidanter beskytter cellene våre og forebygger kreft og hjertesykdommer. I september 2003 publiserte det danske Fødevarerdirektoratet resultater fra et forsøk, der de lot forsøkspersonene spise vekselvis økologisk mat og ikke økologisk mat på skift i 3 uker av gangen.

Det er første gang noen har undersøkt virkningene av økologisk mat i en fullt kontrollert blindstudie. Kroppens reaksjoner ble undersøkt ved å ta blodprøver og urinprøver underveis. Økologisk mat inneholder mer flavonoider (naturlige antioksidanter) enn ikke økologisk mat, og undersøkelsen viser at de blir tatt opp i kroppen når vi spiser. "Undersøkelsen bekrefter at de økologiske grønnsakene forbrukerne kan kjøpe i butikkene, kan ha et høyere innhold av de mulig sunnhetsfremmende stoffene" sier en av forskerne bak undersøkelsen - Lars O. Dragsted - i en pressemelding. For egen del vil vi legge til at dette ikke bare gjelder økologiske grønnsaker, men må antas å gjelde all økologisk mat.

Ekstra belastning = ekstra utbytte?

I den samme pressemeldingen får vi opplyst at den økologiske maten "ge en liten ekstra belastning på kroppen". Dette samsvarer godt med resultater fra såkalt billedskapende forskning, som viser at biodynamiske og andre økologiske matvarer har en bedre cellestruktur enn konvensjonell dyrkede matvarer. Eller for å holde oss til den rette terminologien, en bedre "selvorganiseringskraft".

Det er helt forståelig at stoffskiftet får en ekstra utfordring når en godt organisert plante skal overvinnes og brytes ned i fordøyelsen. Men da vil det også være en rimelig tanke at slik mat gir et ekstra "utbytte" - mer smak og større metthetsfølelse, og kanskje til og med bedre utholdenhet. Og dette er jo nettopp noe vi kjenner igjen fra egen erfaring. Det samme prinsippet kjenner vi fra idretten - jo større påkjenninger under trening, desto større utbytte etterpå.

Livet – mer enn en komplisert prosess

Ut fra det som er sagt ovenfor kan vi anta at det er en sammenheng mellom god organiseringskraft i en plante og høyt innhold av antioksidanter i plantens spiselige deler. Professor Blomhoff ved Universitetet i Oslo har for øvrig påvist et spesielt høyt innhold av antioksidanter i blåbær, som vi ellers kjenner for sine positive helsemessige effekter.

Ut fra alle disse opplysningene kan vi i det minste anta at økologiske matvarer har potensiale i seg til en vitalisering av vårt stoffskifte, og gjennom det øve en positiv virkning på vår helsemessige situasjon. Foreløpig blir dette gjetninger. Men begrepene vi har vært innom er viktige for et ytterligere studium av sammenhengene mellom mat og helse. Begreper som selvorganiseringskraft, antioksidanter, smak, metthetsfølelse osv. vil helt sikkert komme i fokus i den videre debatten.

Likevel må vi ikke glemme at disse enkeltbrikkene bare er hender og fetter for livets egentlige, bakenforliggende vev.

HELIOS
BLÅBÆRSAFT
Full av
antioksidanter

Biodynamikk på Vallersund Gård

Vi på Vallersund Gård driver biodynamisk landbruk slik som alle de andre landsbyene. Vi følger reglene, og gården er godkjent av kontrollorganene. Så alt skulle være greit. Og allikevel mangler det noe hos meg, og det er den riktige forståelsen.

Tekst og foto PETER SCHMEDING

Jeg har lest "Landwirtschaftlichen Kurs". Jeg har en anelse om hva det dreier seg om, men jeg overdriver hvis jeg sier at jeg har forstått den. Jeg trenger egne erfaringer, og hvordan får jeg dem? Heldigvis er skjebnen min så snill mot meg at jeg stadig får en liten inspirerende "erfarings-smaksprøve" slik at jeg har lyst til å fortsette å forske, å spørre og å tenke.

Men først noen ord om landbruket på Vallersund Gård. Vi ligger rett ved Trøndelagskysten. Det er hovedsake-

Jon, Ilhem og Eskil har plukket hylleblomst.

Utplanting.

lig fjell og berg på eiendommen vår. Det er litt skog, litt dyrket mark for beite, fôr, grønnsaker, frukt, krydder og blomster. I dyreholdet har vi i fjor sluttet med melkekyr i påvente av en ny fjørsrøker. Vi har for tiden noen oksekalver og planer om å begynne med ammekudrift. Vi har en saueflokk som nå om sommeren er ute på ei øy. Vi har høner, ender, hester, esel, påfugler, som fikk kyllinger for første gang i år – og dessverre rev i området...

I gartneriet har vi de fleste grønnsakene som klarer seg i vårt klima. For å øke mangfoldigheten og for å ha en arbeidsplass i stygt vær har vi planer om å bygge et drivhus, kanskje i kombinasjon med urteverkstedet og et lite tekjøkken.

Selv om det var kaldt i sommer, er det nå masse å gjøre og å høste. I sesongen er mange opptatt med å plukke og å tørke blomster og urter til te. Akkurat nå plukker vi bær og lager massevis av fine desserter og syltetøy.

(Fortsetter på side 32)

Felles preparatrøring.

Dette kan bli litt kjedelig hvis det går i flere uker, så det er viktig å få litt avveksling og inspirasjon imellom.

Hvis jeg skal forklare virkningen av de biodynamiske preparatene til praktikanter som aldri har hørt om det før, så sammenligner jeg det ofte med virkningen av homøopatisk medisin. Det har de fleste hørt om, og noen har egne erfaringer med det. Da kan jeg også helt overbevist fortelle om mine egne erfaringer. I arbeidet med preparatene kommer erfaringene først nå etter at jeg har praktisert biodynamisk jordbruk i mange år. Og det er kjempespennende.

I september i fjor satte jeg opp en kompost av kjøkkenavfall, litt kumøkk og masse tang. Jeg preparerte den med de biodynamiske preparatene. To uker senere fortsatte jeg med en ny kompost, men den har jeg av en eller annet grunn ikke preparert. I mars i år trengte jeg kompost for oppalsjord.

Den som hadde fått de biodynamiske preparatene var så godt som ferdig, men hos den andre var nesten ingen ting skjedd. Hallo, tenkte jeg, det må ha vært preparatenes virkning. Jeg var så glad for egne erfaringer og fortalte det til alle. Begeistringens kjølnet seg litt ned da jeg oppdaget at jeg hadde tatt massevis av løv fra trærne på andre komposten. Løvet hadde dannet et tett lag på den slik at luften ikke kunne sirkulere gjennom, og slik forhindret løvet en ordentlig kompostering. Så preparatbruk var ikke den eneste årsaken for forskjellen!

Nå i år hadde jeg åtte tomatplanter i et lite drivhus, som ble glemt ved den første kiselprøytingen. Plantene var friske, men fruktene ble ikke røde, som de i det andre drivhuset vårt. Etter noen uker rørte jeg kisel igjen, som hjelper til med modningsprosessen, og sprøytet det på de stakkars grønne tomatene. To dager

senere, lørdag kveld til bibelaften, fant jeg femten røde, søte tomater på akkurat de plantene. Jeg var så forbauset og med stor ærbødighet plukket jeg dem. Og de var så gode. Det må ha vært kiselpreparatet denne gangen! Men – hadde jeg glemt å tenke på noe denne gangen også? En uke før jeg sprøytet, hadde jeg bestemt at jeg skulle gjøre det. Da jeg endelig gjorde det, sjekket jeg da igjen om de var blitt røde av seg selv? Igjen ble jeg litt usikker.

Hva lærer jeg av dette? At jeg må være forsiktig med mine tolkninger. Men like viktig: Jeg må være åpen og våken for iakttagelser, for erfaringer, for inspirasjoner og – for alle undere som skjer rundt meg, hele tiden! ■ ■ ■

En gripende bok om menneskeånd og menneskeverd

Hvitt på svart

Ruben David Gonzales Gallego
Oversatt av Peter Normann Waage.
Kagge Forlag 2005
Anmeldt av Dag Balavoine

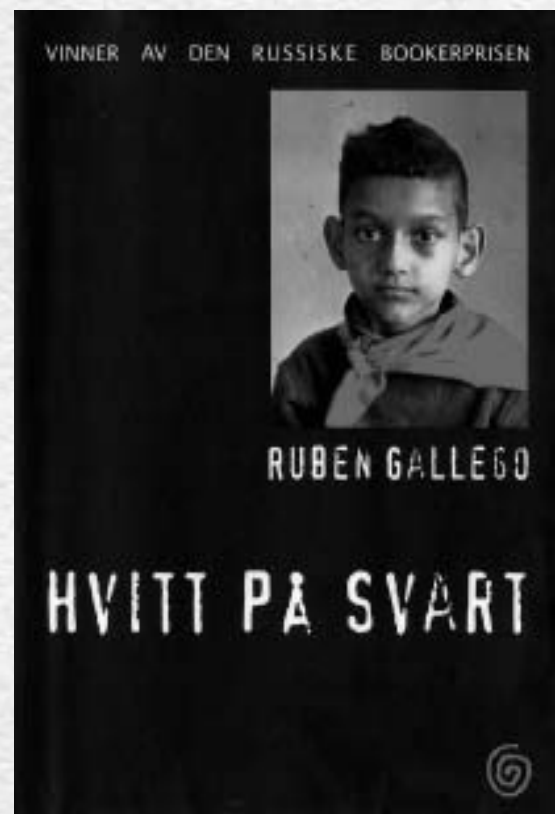
”JEG ER EN HELT. Det er lett å være helt. Hvis du ikke har armer eller ben, er du en helt - eller du er død. Hvis du ikke har foreldre, må du stole på dine armer og bein. Og være en helt. Hvis du verken har armer eller bein, og du attpåtil lurte deg til å fødes foreldreløs, da er det stopp. Du er dømt til å være helt alle dine dager. Eller krepere. Jeg er en helt. Jeg har ikke noe valg.”

Slik begynner Ruben et av kapitlene i boken sin. Ruben, forfatteren selv, har cerebral parese og blir født i

Moskva i 1968. De politiske og sosiale forholdene i Russland under kommunisttiden danner en bakgrunn for Rubens biografiske bilder fra sitt liv. Bare et og et halvt år gammel ble han fratatt sin mor. Han har bodd i utallige barnehjem og, etter skolealder, på gamlehjem. Han har klart å overleve i helt ufattelige forhold takket være sitt sterke mot og grense-sprengende livsglede, som boken gir så mye uttrykk for.

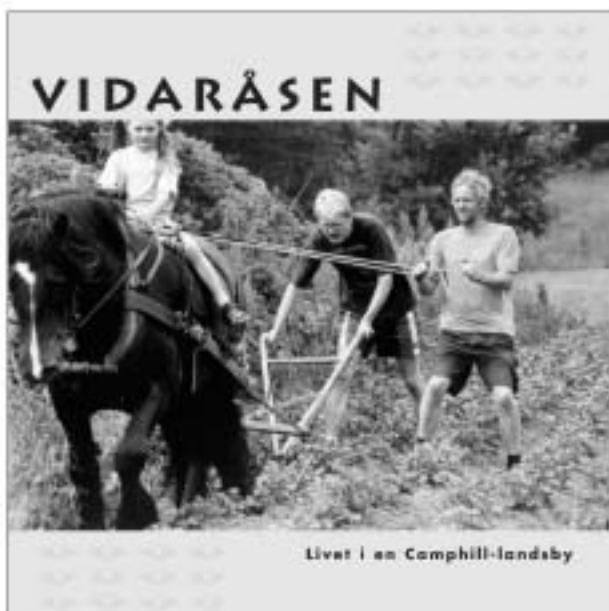
Stilen i boken er ikke en logisk sammenhengende historie, det er bilder av situasjoner, menneskemøter, stemninger og tanker som Ruben gjør seg underveis.

(Fortsetter på side 34)

Kulturell begivenhet i september:

NY BOK OM VIDARÅSEN LANDSBY

Er du interessert i å bestille boken, kan du henvende deg til:

Janne C. Ellingsen
mail: janne.ellingsen@vidaraasen.no
fax: 33 44 41 01- tlf: 33 44 41 32

Første uke i september 2005 utkommer boken:

VIDARÅSEN – Livet i en Camphill-landsby, på Purgatorio forlag

Utgivelsen er en frodig og vakker foto- og reportasjebok, om tilværelsen på Vidaråsen i solskinn og gråvær. Boken er i storformat, og inneholder opp i mot 100 utvalgte sort-hvitt fotografier, som dokumenterer de fleste sider av landsbylivet gjennom året.

Fotograf er Gro Midttun, som har fulgt Vidaråsen gjennom en årrekke. Kombinert med Sven Grotdals treffende tekster i form av intervjuer og reportasjer, blir resultatet en frisk og annerledes rundtur i det Camphillske landskapet.

Forord er ved Nils Christie, og etterord ved Cato Schiøtz

Oversetteren, Peter Normann Waage, reiste for å møte Ruben som nå bor i Madrid.

Fra dette møte forteller han innledningsvis og gir en god hjelp til å forstå hvor utrolig denne historien egentlig er.

"Jeg skriver om styrke. Om åndelig og fysisk styrke. Om styrken som er i hver og en av oss. Om styrken som overvinner alle hindringer og som seirer. Hver eneste av mine fortelling-

er er en fortelling om seier".

I 2003 fikk Ruben tildelt den russiske Booker-prisen for denne sin debutbok. En pris som henger høyest blant de russiske litterære priser. Dette er også en seier, ikke bare for Ruben personlig, men også for de som var modne nok til å verdsette hva den er et uttrykk for. For hva er det som er skapende på tross av ytre fysiske og åndelige begrensninger, også slike begrensninger som uttryk-

ker seg i konvensjoner og vanetanker som vi, særlig i den vestige verden, i så stor grad er preget av? Er det ikke nettopp den frie menneskeånd vi alle er bærere av og som vi til stadighet begraver i altfor lettvinde løsninger. Takk til Ruben for at du har vist oss at den fortsatt er virksom i vår kompliserte verden og forhåpentligvis også i oss selv. ■ ■ ■

Cogito - Forum for kunst, filosofi, litteratur og samtid

Tidsskriftet Cogito vil være et møtested for spirituelt og skapende arbeid. Rudolf Steiners frihetsfilosofi og erkjennelsesvei er en inspirasjonskilde.

Temaer vi tar opp, blir bearbeidet gjennom fordypende artikler, intervjuer, diktning og gjendiktning.

Utkommer to ganger i året

Bestillinger sendes til:
Axel Bojer
Flafjellet 20a
1454 Fagerstrand
post@forumcogito.no
www.forumcogito.no

90,- for nummer 10 (+porto)
50,- for eldre numre (+ porto)
180,- for ett års abonnement

Cultura Bank

med omtanke for mennesker og miljø

Foto Borgny Berglund

Bli kunde i Cultura Bank

Cultura Bank og Landsbybevegelsen har et mangeårig nært og godt samarbeid bak seg.

Vi inviterer landsbybeboere, medarbeidere og andre interesserte til å bli kunde i Cultura Bank.

Vil du vite mer?

Se www.cultura.no eller ring 22 99 51 99

CULTURA BANK

Et etisk alternativ

RETURADRESSE:
Landsbyliv
Solborg, 3520 Jevnaker, Norway

CAMPHILL – NORGESKALENDER 2005/2006

NOVEMBER

Torsdag 3. – søndag 6.
Introduksjonsår. Møte 1 for unge medarbeidere – Solborg.

Fredag 11. – søndag 13.
Representantskapsmøte – Vidaråsen.

Onsdag 16. – søndag 20.
Hogganvik Stevne.

JANUAR

Mandag 9. – fredag 13.
Prestesyndode – Solborg.

Fredag 13. – søndag 15.
Treårig utdannelsen, Camphill deltagere – Solborg.

Tirsdag 17. – torsdag 19.
Landsbyskolens årsmøte – Solborg.

Fredag 27. – søndag 29.
Klasseleserstevne – Vidaråsen.

FEBRUAR

Søndag 12. – fredag 17.
Blokkuke, treårig utdannelsen – Solborg.

Fredag 17. – søndag 19.
Veiledersamling – Solborg.

MARS

Onsdag 1. – lørdag 4.
Østmøte – Vidaråsen

Fredag 3. – søndag 5.
Introduksjonsår. Møte 2 for unge medarbeidere – Soleggen.

Tirsdag 21. – torsdag 23.
Mellomstedsmøte – Solborg.

Torsdag 23. – fredag 24.
Betydning og konsekvensene av utdanningen på de sosialterapeutiske steder, Lisbeth Kolmos – Solborg.

APRIL

Tirsdag 18. – lørdag 22.
Camphill Community Festival – Botton, England.

Mandag 24. – fredag 28.
Ungdomstreff, Helsepedagogiske skoler – Seminarsenteret, Solborg

MAI

Onsdag 3. – fredag 5.
Internasjonal Camphill konferanse – New Lanark, Skottland.

Torsdag 11. – søndag 14.
Årsmøte ECCE.

Torsdag 11. – søndag 14.
Introduksjonsår møte 3 for unge medarbeidere – Solborg.

Fredag 19. – søndag 21.
Representantskapsmøte

Søndag 21. – søndag 28.
Blokkuke, treårig utdanning – Järna.

Onsdag 24. – søndag 28.
Maidagene – Järna.

JUNI

Fredag 2. – søndag 4. Pinse
Vidaråsen og Landsbystiftelsen feirer 40 år!

For oppdatering og endringer ta kontakt med:

JAN BANG, vanlig post: Solborg, 3520 Jevnaker.

Telefon hjemme: 32 13 30 51. Telefon kontor: 32 13 34 56.

Mobiltelefon: 48 12 96 53. Fax: 32 13 20 20. Epost: jmbang@start.no

Bli abonnent på Landsbyliv!

Bli kjent med landsbylivet og få tilsendt bladet for kun kr. 250,- pr. år

FOR BESTILLING: Landsbyliv, Solborg, 3520 Jevnaker
Telefon 32 13 34 56 Epost: jmbang@start.no